

Una guia pràctica dirigida al personal sanitari de les coordinacions hospitalàries de trasplantaments. Un document realitzat per l'Organització Catalana de Trasplantaments (OCATT) i la Direcció General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya.

Diversitat religiosa i donació d'òrgans i teixits

OCATT, Organització Catalana de Trasplantaments,
Servei Català de la Salut, Departament de Salut, Generalitat de Catalunya

Direcció General d'Afers Religiosos,
Departament de Presidència, Generalitat de Catalunya

Redacció i edició: Agustí Iglesias, Joan Gómez i Segalà i Jorge Twose

Correspondència: jtwise@catsalut.cat

Entitats culturals o religioses participants en el projecte:

Asociación Dahiratoul Moutahabina Filahi, Associació Cultural dels Musulmans de Reus i Comarca, Associació Cultural Tarbut Barcelona, Associació Cultural Xarxa de Convivència de Roses, Associació de Dones Musulmanes de Catalunya, Associació de Ministres de l'Evangeli de Catalunya, Associació Espiritual Mundial Brahma Kumaris, Associació per a la Consciència de Krishna, Associació Taoista de Catalunya, Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós, B'nai Brith Nahmánides - Hijos del Pacto, Buddha's Light International Association, Casa del Tibet, Centre Ecumènic de Catalunya, Centre Ioga en la Vida Quotidiana, Centre Islàmic Camí de la Pau Christ, Discipleship Ministry International, Comunitat Israelita de Barcelona, Comunitat Jueva ATID de Catalunya, Comunitat Nova Escola Catalana, Comunitat Sikh de Catalunya, Comunitat Sikh de l'Hospitalet, Confraternitat de Ministres de l'Evangeli de Catalunya, Consell d'Imams de Catalunya, Consell Evangèlic de Catalunya, Coordinadora Catalana d'Entitats Budistes, Coordinadora d'Associacions Senegaleses de Catalunya, Església Adventista del Setè Dia, Església de Crist - Iglesia Española Reformada Episcopal (IERE), Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies, Església Evangèlica Unida de Terrassa, Església Ortodoxa Grega, Església Ortodoxa Romanesa, Església Ortodoxa Sèrbia, Església Russa-Patriarcat de Moscou, Facultat de Teologia de Catalunya, Fe bahà'í, Fedelatina - Federació d'Entitats Llatinoamericanes de Catalunya, Federació Consell Islàmic de Catalunya, Federació Islàmica de Catalunya, Fundació Renal Jaume Arnó, Green Pastures International, Institut Borja de Bioètica, Joventut Multicultural Musulmana, La Llum del Nord, Metges Cristians de Catalunya, Middle Way Meditation Institute, Ministros de Catalunya de Dios Comunió, Missioners Claretians de Catalunya, Nou Hospital Evangèlic, Orde Hospitalari de Sant Joan de Déu, Parròquia de Mare de Déu de Betlem, Parròquia de Sant Vicenç de Jonqueres, Parròquia de Santa Maria de la Seu, Secretariat de Pastoral Gitana de l'Arquebisbat de Barcelona, Secretariat Interdiocesà de Pastoral de la Salut, Servei religiós Hospital Josep Trueta de Girona, Soka Gakkai, Sri Guru Ravidass Bhavan, Testimonis Cristians de Jehovà, Unió de Comunitats Islàmiques de Catalunya, Unió de Religiosos de Catalunya.

© Generalitat de Catalunya

Departament de Salut

Edició: Servei Català de la Salut

OCATT, Organització Catalana de Trasplantaments

Barcelona, 2023.

Amb la satisfacció del compromís adquirit complert i el sentiment de tancar un cercle, us presentem la Guia sobre diversitat religiosa i donació d'òrgans i teixits. No ha estat un camí fàcil ni senzill, i més lent del que esperàvem en un principi, però finalment, ja la tenim aquí!

Aquesta guia suposa un punt i a part d'una aventura iniciada el 2017, amb la redacció i presentació d'un proposta a la convocatòria de projectes del Palau Macaya de 2018. El cicle va consistir en l'organització de set activitats, amb la intervenció directa de més de 90 persones, entre professionals sanitaris i no sanitaris i líders culturals o religiosos, d'una cinquantena d'entitats de tot l'arc confessional de Catalunya.

Va ser una experiència pionera en l'entorn sanitari molt ben rebuda per les diferents comunitats. Una trobada sincera, interessant i productiva entre dos mons gairebé desconeguts fins al moment, amb la finalitat d'acostar posicions que puguin afavorir donar vida.

El projecte, però, no hauria estat el mateix sense la predisposició, l'acompanyament i el coneixement profund del seu sector de la Direcció General d'Afers Religiosos (DGAR) de la Generalitat de Catalunya. Voldria agrair la implicació, constància i bona feina de la DGAR al llarg de tot el projecte i durant el procés de creació dels materials divulgatius que n'han derivat, com aquesta guia o els tríptics sobre religions, que esperem que aviat siguin eines bàsiques per a la millora del coneixement de famílies i professionals sobre el tema que ens ocupa.

Igualment, aprofito per agrair als líders i representants de les 50 entitats culturals i religioses que van formar part del projecte la seva participació en les diferents activitats, així com en la posterior creació d'aquests materials.

I per últim, als professionals, tant dels hospitals catalans com de l'Organització Catalana de Trasplantaments (OCATT), pel seu compromís amb el projecte i per haver fet possible arribar fins aquí.

Esperem que aquesta guia us ajudi i es converteixi en el far, o els tretze fars, que ens ajudin a trobar el rumb que uns i altres desitgem!

La donació és vida.

Gràcies!

Jaume Tort i Bardolet

*Director de l'Organització Catalana de Trasplantaments
Barcelona, 1 de juny de 2023*

CONTINGUT

Per què una guia com aquesta?	9
Marc legal en matèria de diversitat religiosa	11
Diversitat religiosa a Catalunya.....	13
Religió i concepció de la salut.....	15
Diversitat per raó d'origen geogràfic i donació d'òrgans i teixits	17
El cicle de reflexió sobre donació i religions.....	21
Confessions religioses i donació d'òrgans	23
ESGLÉSIA CATÒLICA.....	25
Introducció a l'Església catòlica	25
L'Església catòlica i la donació d'òrgans.....	27
ESGLÉSIES EVANGÈLIQUES.....	29
Introducció a les esglésies evangèliques/protestants.....	29
Les esglésies evangèliques i la donació d'òrgans.....	31
ISLAM	33
Introducció a l'islam	33
L'islam i la donació d'òrgans	35
TESTIMONIS CRISTIANS DE JEHOVÀ.....	37
Introducció als Testimonis Cristians de Jehovà.....	37
Els Testimonis Cristians de Jehovà i la donació d'òrgans	39
BUDISME	41
Introducció al budisme	41
El budisme i la donació d'òrgans	43
ESGLÉSIES ORTODOXES.....	45
Introducció a les esglésies ortodoxes	45
Les esglésies ortodoxes i la donació d'òrgans	47
HINDUISME	49
Introducció a l'hinduisme	49
L'hinduisme i la donació d'òrgans	51
ESGLÉSIA ADVENTISTA DEL SETÈ DIA.....	53
Introducció a l'Església Adventista del Setè Dia.....	53
L'Església Adventista del Setè Dia i la donació d'òrgans	55
ESGLÉSIA DE JESUCRIST DELS SANTOS DELS DARRERS DIES.....	57
Introducció a l'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies.....	57

L'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies i la donació d'òrgans	59
FE BAHÁ'Í	61
Introducció a la Fe bahá'í.....	61
La Fe bahá'í i la donació d'òrgans	63
SIKHISME	65
Introducció al sikhisme.....	65
El sikhisme i la donació d'òrgans	67
TAOISME	69
Introducció al taoisme	69
El taoisme i la donació d'òrgans	71
JUDAISME	73
Introducció al judaisme	73
El judaisme i la donació d'òrgans.....	75
RECURSOS	77
Bibliografia sobre la gestió de la diversitat religiosa	77
Bibliografia sobre les diferents confessions religioses.....	79
Guies sobre donació i confessions religioses.....	82
CONTACTES.....	83
Administracions públiques	83
Entitats de diàleg interreligiós	83
Entitats religioses.....	83
NOTES PERSONALS.....	85

Per què una guia com aquesta?

Catalunya és una referència al món en l'àmbit del trasplantament d'òrgans. L'any 2022 es va aconseguir un nou màxim històric, amb 1.346 trasplantaments fets en els hospitals catalans. Aquests resultats van ser possibles gràcies als donants obtinguts, 357 donants cadàver i 178 donants vius, a l'aprofitament dels òrgans extrets, al baix nombre de negatives familiars (18 %) i a l'intercanvi d'òrgans entre organitzacions. No obstant això, les llistes d'espera per a trasplantament no baixen.

La llei espanyola de donació és de consentiment presumpte, és a dir, tots som donants si en vida no hem expressat el contrari. En realitat, però, no es fa cap extracció d'òrgans sense el consentiment expressat per la família del difunt.

Davant la petició de la donació d'òrgans d'un familiar difunt, hi intervenen multitud de factors que poden desembocar tant en l'acceptació com en el rebuig a la donació. Més enllà d'elements circumstancials només explicables per a casos particulars, es poden trobar un seguit d'elements habituals en la presa de decisions que convé esbrinar per afavorir el màxim nombre d'acceptacions i, alhora, la satisfacció dels familiars dels donants amb la decisió presa en un moment de gran intensitat emocional.

Per tot això, els professionals que han d'acompanyar les persones que han de prendre la decisió sobre la donació han de poder comptar amb tota la informació disponible que permeti un plantejament de la qüestió que tinguin en compte la seva identitat i no violenti els seus sentiments.

Malgrat el procés de secularització, la religió continua sent un element fonamental de la identitat de moltes persones. Això significa que poden prendre algunes de les decisions més importants de la seva vida en funció de la seva adscripció religiosa. En conseqüència, convé que el personal mèdic que informa i espera la donació d'un òrgan tingui un coneixement suficient sobre les principals tradicions religioses que hi ha a Catalunya. La familiarització amb determinats conceptes religiosos i determinades concepcions de la vida i la mort poden ajudar enormement a la comprensió mútua entre el personal mèdic i els familiars.

Aquest document ofereix de manera estructurada i esquemàtica algunes dades sobre el fenomen religiós, sobre la normativa de llibertat religiosa i sobre cadascuna de les tretze principals confessions que hi ha a Catalunya. Ha estat elaborat amb la col·laboració d'experts mèdics i de representants d'aquestes religions, amb la voluntat de ser útil tant en la planificació dels serveis de donació com en l'actuació concreta en l'hospital.

Aquest material es complementa amb la [Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres sanitaris](#), editada conjuntament pel Departament de Salut i la Direcció General d'Afers Religiosos. Aquest organisme és l'interlocutor de la Generalitat de Catalunya amb les comunitats religioses i es posa a la vostra disposició per a qualsevol dubte o aclariment.

El dret de llibertat religiosa i de consciència només es pot fer efectiu quan els professionals dels serveis públics coneixen la diversitat religiosa i, en conseqüència,

respecten els usuaris, siguin quines siguin les seves creences i conviccions. Els serveis sanitaris ja estan enfocats a l'atenció personalitzada, i l'experiència acumulada en les darreres dècades aquí i en altres països del nostre entorn fa que el sistema sanitari català pugui excel·lir en l'atenció a la diversitat com a via per afavorir la cohesió social i la qualitat de vida.

Marc legal en matèria de diversitat religiosa

Els **drets de llibertat religiosa i de culte**, igual que els drets de llibertat de consciència i de pensament, estan reconeguts per les lleis com a drets fonamentals de les persones. Per tant, són drets universals i inalienables.

La **Declaració Universal dels Drets Humans**, aprovada el 1948 per les Nacions Unides, proclama, a l'article 18, el dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió. Aquest dret inclou la llibertat de canviar de religió o de creença, i la llibertat, individualment o col·lectivament, en públic o en privat, de manifestar la seva religió o creença per mitjà de l'ensenyament, la pràctica, el culte i l'observança.

La **Constitució espanyola** de 1978 declara, a l'article 14, que les persones no poden ser discriminades per cap motiu de religió o d'opinió. L'article 16 garanteix la llibertat ideològica, religiosa i de culte dels individus i de les comunitats. També explicita que no hi ha cap confessió de caràcter estatal i que els poders públics han de cooperar amb l'Església catòlica i les altres confessions.

La **Llei orgànica de llibertat religiosa**, del 1980, afirma, a l'article primer, que l'Estat garanteix el dret fonamental a la llibertat religiosa i de culte; que les creences religioses no poden constituir motiu de desigualtat ni de discriminació davant la llei, i que cap confessió no té caràcter estatal.

L'article segon d'aquesta llei estableix que tota persona té dret a practicar els actes de culte de la seva pròpia confessió; a rebre sepultura digna, sense discriminació per motius religiosos; a reunir-se o manifestar-se públicament amb finalitats religioses i a associar-se per desenvolupar comunitàriament les seves activitats religioses. També afirma el dret de les esglésies, les confessions i les comunitats religioses a establir llocs de culte o de reunió amb finalitats religioses.

L'article tercer estableix que els límits dels drets de llibertat religiosa són els drets fonamentals de les altres persones, i la salvaguarda de la seguretat, de la salut i de la moralitat pública, elements constitutius de l'ordre públic protegit per la llei en l'àmbit d'una societat democràtica.

Pel que fa a l'Església catòlica, els **Acords entre la Santa Seu i l'Estat espanyol**, del 1979, estableixen, entre altres coses, que l'Estat reconeix i garanteix l'exercici del dret a l'assistència religiosa dels ciutadans internats en establiments penitenciaris, hospitals, sanatoris, orfenats i centres similars, tant privats com públics (article IV.1 de l'Acord sobre afers jurídics).

L'any 1992, l'Estat espanyol va signar acords de cooperació amb la **Federació d'Entitats Religioses Evangèliques d'Espanya** (Llei 24/1992), la **Federació de Comunitats Israelites d'Espanya** (Llei 25/1992) i la **Comissió Islàmica d'Espanya** (Llei 26/1992). Aquests acords estableixen (article 9) que es garanteix l'exercici del dret a l'assistència religiosa dels internats en centres o establiments penitenciaris, hospitalaris, assistencials o altres anàlegs del sector públic, proporcionada pels ministres de culte o les persones designades per les comunitats, que han de ser

autoritzats pels organismes administratius competents. L'assistència religiosa que preveu aquest article comprèn la que es dispensi als moribunds, així com les honres fúnebres del ritu corresponent.

Els tres acords també preveuen que l'assistència religiosa s'ha de prestar amb ple respecte al principi de llibertat religiosa i amb observança de les normes d'organització i règim intern dels centres, lliure i sense limitació d'horari.

Diversitat religiosa a Catalunya

Catalunya és avui dia una societat plural des del punt de vista religiós. Una societat que ha experimentat una intensa transformació durant les darreres dècades pel que fa a les creences que hi conviuen. I és que després de l'expulsió de les comunitats jueva i musulmana, durant segles l'Església catòlica va ser pràcticament l'única confessió religiosa establerta al nostre país. Una situació que va començar a canviar a mitjan segle XIX, quan es van obrir els primers centres de culte protestants. Des d'aleshores i fins als nostres dies, comunitats de les diverses confessions cristianes, però també vinculades a altres religions, s'han anat organitzant i establint a Catalunya.

Encara que a Catalunya el nivell d'identificació com a creient ha baixat significativament en les darreres dècades fins a arribar a una xifra entorn del 50 %, el nombre de persones que es consideren membres d'una confessió supera el 70 %. El procés de secularització, per tant, no significa un rebuig de la religió, sinó més aviat l'extensió d'una concepció personal d'aquesta religió, de manera que la pràctica, la creença, el sentit de pertinença comunitària i l'obediència a les autoritats religioses deixen de ser homogenis entre els membres d'una comunitat. En conclusió, l'anàlisi del fenomen religiós a Catalunya constata no només l'establiment de nombroses religions, sinó també una gran diversitat d'expressions pel que fa a la vivència de la fe en cadascuna.

Quinze religions

L'Església catòlica continua sent àmpliament majoritària a Catalunya. El 53 % de la població catalana s'identifica com a catòlica¹ i gairebé el 80 % dels centres de culte corresponen a aquesta institució.²

Des del punt de vista del nombre de centres de culte, la segona confessió més nombrosa és el protestantisme. Si bé ja fa un segle i mig des que es van obrir a Catalunya les primeres comunitats evangèliques, hi ha hagut un creixement exponencial d'aquests centres amb l'establiment de noves comunitats formades en gran manera per fidels d'origen estranger. A més, al llarg del segle XX, s'han creat moltes noves comunitats de les altres confessions cristianes com l'Església Adventista del Setè Dia, l'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies, els Testimonis Cristians de Jehovà i diverses esglésies ortodoxes. Aquestes últimes comparteixen una mateixa fe però s'organitzen en esglésies de caràcter nacional.

Fora del cristianisme, la religió més estesa, que professa gairebé el 5 % de la població catalana, és l'islam, sobretot la branca sunnita. I també cal esmentar la presència d'un col·lectiu jueu que, tot i que minoritari, té un fort arrelament històric al nostre país.

1. Dades extretes del Baròmetre de la religiositat a Catalunya i de la gestió de la seva diversitat, 2020.

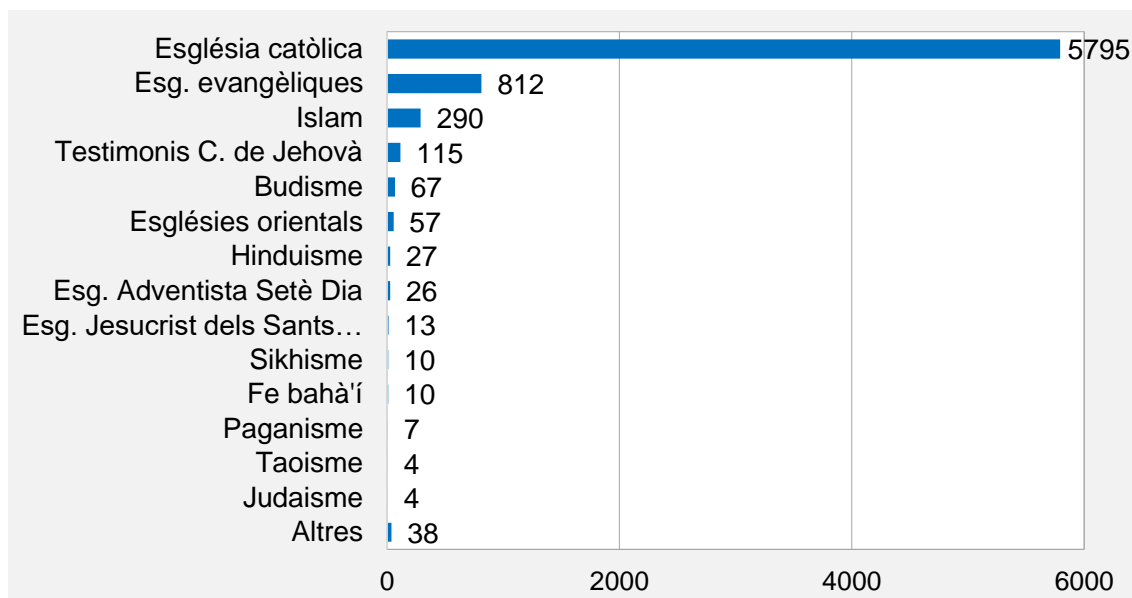
Consultable en línia: <https://afersreligiosos.gencat.cat/ca/diversitat-religiosa/barometre/>

2. Dades extretes del Mapa religiós de Catalunya, 2022. Consultable en línia:

<https://justicia.gencat.cat/ca/detalls/Article/Mapa-religios>

Pel que fa a les religions originàries de l'Extrem Orient, el budisme i l'hinduisme són les que compten amb un nombre més important de seguidors, bona part dels quals són catalans d'origen que han adoptat aquestes creences. Una situació ben diferent de la de la comunitat sikh, la majoria dels quals són originaris de la regió asiàtica del Panjab. Les comunitats taoistes i bahà'is completen el mapa religiós català, més enllà de la presència d'altres confessions que estan en procés d'expansió.

Figura 1. Nombre de centres de culte segons la confessió religiosa a Catalunya l'any 2021

Religió i concepció de la salut

Les diverses tradicions religioses presenten una diversitat d'apropaments a la realitat humana, i en particular al tema del sofriment, tant físic com moral. Totes les religions coincideixen, però, en diversos punts:

- Tot ésser humà experimenta el sofriment, la decadència física i la certesa de la mort.
- Es reconeix que la dimensió espiritual de la persona pot ajudar a donar sentit a aquest sofriment i pot contribuir al procés de guarició de la malaltia.
- Dins de totes les tradicions religioses hi trobem una actitud d'atenció i cura de les persones malaltes com a part dels valors ètics propis de cada religió.

Aquesta preocupació comuna pel dolor i la malaltia ha portat les diverses religions a desenvolupar iniciatives d'acollida, atenció i cura dels malalts, actituds que sovint han derivat en institucions que contribueixen a subvenir les necessitats humanes en el camp de la salut i que formen una part significativa de l'aportació de les religions al capital social.

Al mateix temps, però, no podem obviar que no totes les religions s'aproximen de la mateixa manera a alguns dels reptes ètics que es poden presentar en l'àmbit sanitari, com pot ser la donació d'òrgans. En aquest sentit, cal tenir en compte diversos factors. D'entrada, totes les religions es pregunten constantment sobre quines són les actuacions més adequades dels seus seguidors per acostar-se a un determinat model d'excel·lència. Els textos sagrats sovint proporcionen respostes clares a algunes d'aquestes preguntes, però, òbviament, poques vegades ofereixen pistes sobre com afrontar qüestions com les que tracta aquesta guia.

És en aquest moment quan les diferents confessions han de buscar altres vies per trobar respostes a alguns d'aquests interrogants. Respostes que, en el cas de l'àmbit de la salut, estaran molt condicionades per la forma en què visualitzin la funció del cos en el conjunt de la nostra existència. Però també, i molt especialment, per l'existència d'autoritats religioses amb capacitat per establir dictàmens sobre com afrontar aquests reptes.

En aquest sentit, cal tenir en compte que no totes les confessions religioses són iguals. Així, per exemple, si bé l'Església catòlica, les diferents esglésies ortodoxes o els Testimonis Cristians de Jehovà —per citar-ne algunes— s'organitzen de manera jeràrquica, no succeeix el mateix amb moltes altres confessions com poden ser les esglésies evangèliques, l'islam o l'hinduisme. Dit amb altres paraules, moltes de les confessions religioses implantades a casa nostra no compten amb una autoritat universal que permeti establir un criteri únic sobre qüestions discutides, com la donació d'òrgans. En aquest cas, cada fidel pot fer la seva pròpia interpretació de les fonts sagrades i arribar a les seves pròpies conclusions, que no necessàriament han de ser coincidents amb les d'altres seguidors d'unes mateixes creences.

Conèixer i tenir en compte aquesta diversitat és fonamental a l'hora d'acostar-nos a les famílies. Cal tenir en compte que no totes abordaran la decisió de donar els òrgans dels familiars partint d'unes mateixes bases i que només amb respecte i amb comprensió del

bagatge de cadascuna, podem aconseguir una interlocució tan fructífera com sigui possible.

Diversitat per raó d'origen geogràfic i donació d'òrgans i teixits

El trasplantament d'òrgans i teixits és una alternativa perfectament establerta i àmpliament acceptada pels seus bons resultats clínics. Actualment, els trasplantaments d'òrgans a Catalunya i al conjunt de l'Estat gaudeixen de molt bona salut. L'any 2022, es van fer 1.346 trasplantaments a Catalunya³, 5.383 al conjunt de l'Estat espanyol, xifra que suposa un nou rècord d'activitat. Aquests resultats van ser possibles gràcies als donants cadàver vàlids, als donants vius, a l'alt grau d'aprofitament de l'extracció dels òrgans, al baix nombre de negatives familiars o a l'intercanvi d'òrgans entre comunitats autònomes o amb altres organitzacions internacionals.

Espanya, l'any 2022, amb una taxa de 46,3 donants per milió de població (pmp)⁴ (45,8 a Catalunya), se situa, un any més, al capdavant i com a referència mundial en matèria de donació i trasplantament d'òrgans.

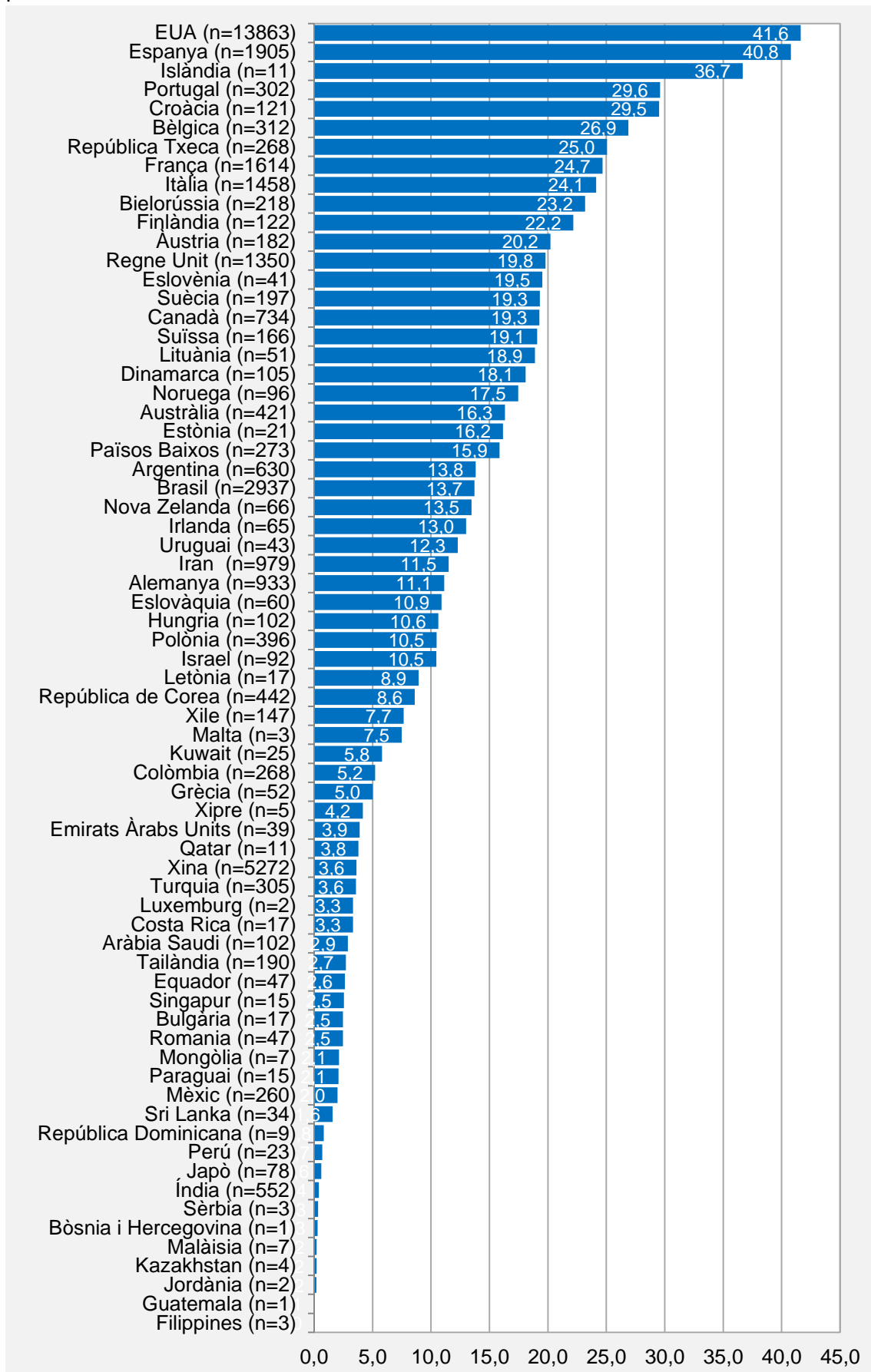
La figura 2 mostra la taxa de donació cadàver d'òrgans de 2021 en diferents països⁵ (darreres dades internacionals disponibles fins a la publicació d'aquesta guia). Tot i ser el primer any de la pandèmia de la COVID-19, els Estats Units d'Amèrica, amb 41,6 donants pmp, i Espanya, amb 40,8 donants pmp, van liderar de manera destacada la donació al món, superant la barrera dels 40 donants pmp.

3. «Nou rècord de trasplantaments d'òrgans a Catalunya amb 1.346 intervencions el 2022». Consultable en línia: <https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/noticia/Balanc-de-resultats-de-lactivitat-de-donacio-i-trasplantament-de-lany-2022>.

4. «España realiza una media de 15 trasplantes diarios y alcanza un total de 5.383 en 2022». Consultable en línia: <http://www.ont.es/Documents/Balanc%20de%20actividad%20ONT%202022.pdf>.

5. *International report on organ donation and transplantation activities*, 2021. Consultable en línia: <https://www.transplant-observatory.org/2021-global-report-5/>.

Figura 2. Taxa de donació cadàver d'òrgans per milió de població (pmp) en diferents països del món 2021

L'actitud favorable a la donació d'òrgans per part de la població espanyola està, teòricament, entre el 65 i el 80 %, similar a la mitjana europea (Eurostat).⁶ En realitat, però, el 80-85 % de les famílies acaben donant el consentiment a la donació d'òrgans i teixits del seu familiar difunt. Aquest resultat s'explica per la feina dels coordinadors de trasplantaments, professionals clau en l'èxit del procés de donació i trasplantament als hospitals del nostre país.

El 15-20 % restant de la població, però, no dona el seu consentiment a la donació dels òrgans i els teixits dels seus familiars. Els motius d'aquestes negatives són diversos, però la manca d'informació i de coneixement previ (ESCA. 2016)⁷ es posa de manifest en molts casos i és encara més evident en grups culturals minoritaris. De fet, famílies originàries del nord d'Àfrica i de l'Àfrica subsahariana, de l'Àsia o de l'Orient Mitjà mostren un rebuig a la donació majoritari i molt superior a les famílies d'origen europeu o americà (ELPAT. 2016).⁸

Cultura i religió s'utilitzen en alguns casos, i de manera més manifesta en persones de determinats orígens geogràfics, com un motiu de no acceptació de la donació per part de les famílies dels possibles donants. Un 5-15 % de les negatives familiars s'atribueixen als motius religiosos com a causa de no donació.⁷

A priori, la majoria de religions estan clarament a favor dels valors que implica la donació i, per tant, no s'oposen a la donació d'òrgans i teixits. Representants d'aquestes religions reconeixen, però, que diferents aspectes poden influir negativament en la donació. Conceptes com la mort encefàlica, el temps i la cura del cos abans i després de la mort, la comprensió per part de l'equip sanitari de les necessitats familiars o l'equilibri entre filosofia/espiritualitat i tradició/costum, poden determinar l'èxit o el fracàs d'una entrevista familiar sobre la donació. Aquestes són algunes de les claus extretes del cicle de reflexió «Donació d'òrgans, una mirada cultural i religiosa», celebrat a Barcelona els anys 2018 i 2019.

L'any 2022,³ només un 2 % de les negatives familiars van ser a causa de motius religiosos.

6. *Europeans and organ donation. 2007 European Commission.* Consultable en línia: https://ec.europa.eu/health/ph_threats/human_substance/documents/ebs272d_en.pdf.

7. *Attitudes and knowledge about donation in Catalan population.* Comunicació presentada al Congrés TTS de 2018.

8. *Overview of family refusals to organ donation in Catalonia.* Comunicació presentada al Congrés ELPAT del 2016. Consultable en línia (pàg. 61; OP64): https://esot.org/wp-content/uploads/2020/09/elpatcongr2016_web.pdf.

El cicle de reflexió sobre donació i religions

El cicle de reflexió «Donació d'òrgans, una mirada cultural i religiosa»⁹ va ser un projecte elaborat per l'OCATT amb el suport i la implicació inestimable de la Direcció General d'Afers Religiosos i fet al Palau Macaya de Barcelona, amb la col·laboració de la Fundació "la Caixa".

Els objectius del projecte van ser dos: millorar la informació sobre la donació d'òrgans i teixits als diferents col·lectius culturals i religiosos del nostre entorn, però també, conèixer aquells aspectes culturals o religiosos que poden influir positivament o negativament en la donació.

Va consistir en set activitats, dues de les quals van ser conferències obertes al públic general i les altres cinc van ser seminaris tancats i específics per a cadascuna de les confessions religioses (individuals o agrupades).

El cicle es va iniciar el 20 de setembre de 2018 amb la conferència inaugural «La donació i el trasplantament al nostre entorn, un model d'èxit que no s'atura». L'objectiu d'aquesta sessió introductòria era explicar, a través de les ponències de quatre professionals reconeguts, la situació de la diversitat cultural a Catalunya, els conceptes bàsics de la donació, el nostre model de trasplantaments, la figura del coordinador hospitalari de trasplantaments, el procés de donació o els aspectes socioculturals que hi intervenen. A més a més, es va presentar l'experiència anglesa sobre el tractament de la diversitat cultural i religiosa en relació amb la donació.

Posteriorment, es van dur a terme cinc tallers específics en què van participar més de 60 representants de gairebé 50 entitats culturals i religioses de Catalunya. Els seminaris tenien per objectiu aportar coneixement i informació rellevant per detectar i debatre aquells aspectes culturals o religiosos que podien influir, positivament o negativament, en la donació d'òrgans i teixits de famílies vinculades amb les diferents confessions. A través de la participació de representants d'entitats culturals o religioses, moderats per professionals sanitaris i experts en diversitat religiosa, es va establir un diàleg constructiu i sincer que va permetre millorar-ne els coneixements generals, però també extreure'n informació concreta i determinada. Representants d'entitats vinculades al cristianisme, a totes les seves confessions, a l'islam, al judaisme, al budisme, a l'hinduisme, al taoisme, al sikhisme o a la Fe bahá'í, van ser presents durant les diverses sessions.

Els seminaris del cicle van permetre establir i compartir un espai de coneixement bidireccional que va ser molt ben acollit per a tothom. Unes converses agràides, interessants i productives entre dos àmbits a priori poc relacionats, que va permetre elaborar uns materials divulgatius per a millorar el coneixement de la donació als diferents col·lectius culturals i religiosos de la societat catalana i facilitar l'aproximació de famílies i professionals sanitaris. Els seminaris van servir, a més, per aproximar els

9. El cicle de reflexió sobre donació i religions del Palau Macaya. Consultable en línia: https://trasplantaments.gencat.cat/ca/la_donacio/donacio-i-religions/

conceptes i valors de la donació i el trasplantament a moltes persones influents en els entorns culturals respectius.

Les reflexions recollides en aquests tallers han quedat reflectides en els materials divulgatius¹⁰ destinats a les famílies (tríptics) o als professionals, com és el cas d'aquesta guia.

La conferència «Construint confiança i coneixement: La donació d'òrgans des d'una perspectiva cultural i religiosa», feta el 23 de gener de 2019, posava punt final al cicle de reflexió del Palau Macaya. Si la conferència d'inauguració tenia per finalitat explicar el marc conceptual del projecte, aquesta vegada l'objectiu era molt més pràctic. Es tractava d'explicar el desenvolupament dels seminaris, la presentació de resultats preliminars derivats dels debats, així com les conclusions principals del cicle. A més, professionals experts d'àmbit nacional i internacional van valorar les implicacions del projecte i van mostrar la situació dels trasplantaments al món.

Finalment, el projecte va suposar la implicació de més de 90 persones, entre ponents de les conferències (10), moderadors dels seminaris (16), representants d'entitats culturals o religioses (> 60) i organitzadors (5), que hi van participar amb la finalitat de millorar el nostre coneixement.

El cicle va ser una experiència pionera en l'entorn sanitari, molt ben acollida pel món religiós. Noves vies de relació i col·laboració, així com la millora del servei d'atenció espiritual a les persones al sistema sanitari s'haurien de tenir més en compte en una societat cada cop més diversa.

«Émile Durkheim deia que una societat que no es coneix, necessita vincles i, en aquest cas, la donació i la confiança en el sistema de trasplantaments ho són».

Dra. Lena de Bottom.

Seminari sobre el judaisme, cicle donació i religions.

10. Materials divulgatius sobre donació i religions. Consultable en línia: <https://trasplantaments.gencat.cat/ca/recursos/Material-divulgatiu/>

Confessions religioses i donació d'òrgans

Assistents a l'acte de clausura del cicle de reflexió sobre donació i religions del Palau Macaya de Barcelona (2019).

Catòlics

Evangèlics

Musulmans

Testimonis
de Jehovà

Budistes

Ortodoxos

Hinduïstes

Adventistes

Mormons

Bahá'ís

Sikhs

Taoistes

Jueus

Introducció a l'Església catòlica

Origen

L'Església catòlica és la comunitat d'homes i dones de religió cristiana i de confessió catòlica que s'agrupen territorialment per diòcesis entorn del bisbe de Roma (sant pare o papa) com a fonament de la unió entre tots els catòlics del món. Actualment, el nombre de catòlics és de més de 1.000 milions.

El cristianisme, religió a la qual pertany l'Església catòlica, va ser fundat per Jesús de Natzaret, que va agrupar entorn seu els seus seguidors els anys de la seva predicació per les terres de Palestina, durant el primer terç del segle I.

En sentit estricte, el qualificatiu de *catòlica* ('universal') s'aplica a l'Església dels cristians units al bisbe de Roma a conseqüència de les separacions que hi ha hagut entre els cristians en el transcurs dels segles, i especialment de la produïda des de la Reforma de Luter al segle XVI.

Implantació a Catalunya

Avui dia, el **58 % dels catalans** es defineixen com a catòlics, d'acord amb les dades del darrer *Baròmetre sobre la religiositat i la gestió de la seva diversitat*.

Doctrina

Els cristians creuen en un Déu únic que és Pare, Fill i Esperit Sant, i que ha estat revelat per Jesús, el Crist, el Fill de Déu. La doctrina catòlica té com a font la Sagrada Escripura (la Bíblia), la qual és interpretada d'acord amb l'anomenada *tradició*, que és la fe i la vida, la litúrgia i la pregària activa en l'Església al llarg dels segles.

L'Església reconeix al seu si un marc de guiatge dels bisbes, anomenat *magisteri*, que té competència tant pel que fa a la interpretació de la Bíblia com pel que fa a la seva aplicació a la doctrina i als comportaments dels catòlics.

Libres sagrats i textos fonamentals

Els textos sagrats dels cristians catòlics són els escrits bíblics, agrupats en dues parts: l'Antic Testament (història sagrada del poble d'Israel) i el Nou Testament, que consta dels Evangelis (testimonis de la vida de Jesús), els Fets dels apòstols (història dels primers cristians), les Cartes apostòliques (sobretot de sant Pau) i l'Apocalipsi.

Hi ha altres textos que, malgrat que no són considerats revelats, són d'importància per a la fe i la vida de les persones catòliques. El primer d'aquests textos és el catecisme, un text nascut al segle XVI per facilitar l'ensenyament dels elements doctrinals de

creença obligada, i que es va actualitzant periòdicament. Igualment, i ja de caràcter més esporàdic, hi ha els textos del papa, en especial les encícliques, que contenen instruccions doctrinals i exhortacions morals, i també documents episcopals, tant de les conferències episcopals com de cada bisbe diocesà.

Autoritats religioses i persones consagrades al culte

Els bisbes: són els preveres que reben l'orde episcopal, que és el sagrament de l'orde sacerdotal en la seva plenitud. Reben l'encàrrec de presidir una església particular o diòcesi. Són la màxima autoritat per al seu bisbat com a mestres i pastors, sempre en comunió amb el papa.

Els preveres: són els homes que, en rebre el sagrament de l'orde, han estat constituïts com a sacerdots (anomenats també popularment *capellans* o *mossens*), i poden administrar sagraments i guiar en el camí de la fe i de la vida cristiana les agrupacions de fidels que el bisbe els confia. Segons el ritu catòlic llatí, estan obligats a mantenir-se cèlibes i resten sota l'autoritat directa del bisbe en el cas d'estar vinculats a un bisbat, o sota l'autoritat del seu superior si pertanyen a un institut religiós.

Els diaques: són els homes, casats o no, que són constituïts com a servidors qualificats de la paraula i de la caritat, sempre al redós d'un bisbe.

Els laics i les laiques: són els cristians i les cristianes que, pel baptisme, són considerats amb la dignitat de membres del poble de Déu, i comparteixen la responsabilitat d'anunciar l'Evangeli de Jesús a tots els homes i dones, a través de la seva presència al món.

Vida religiosa: hi ha comunitats masculines i femenines de vida religiosa on tant els preveres com el laicat poden optar per una vida cristiana en comunitat, amb un carisma determinat: missions, ensenyament, salut, vida contemplativa, etc. Es comprometen a viure els vots de castedat, obediència i pobresa. Són els monjos i les monges, els religiosos i les religioses i els que segueixen altres formes de comunitat o d'organització reconegudes per l'Església.

Organització

L'Església catòlica s'estructura territorialment en bisbats o diòcesis, els quals es divideixen en parròquies i s'agrupen en províncies eclesiàstiques.

L'Església reconeix en el bisbe de Roma aquell que, en nom de Crist, presideix no sols l'Església de Roma que li és confiada, sinó també el conjunt de totes les esglésies particulars o diòcesis.

L'Església catòlica considera que, en cada una de les diòcesis, hi és present l'única Església de Jesucrist. Les parròquies poden agrupar-se en arxiprestats, amb la finalitat de coordinar-se i de compartir tasques.

A Catalunya hi ha deu seus episcopals agrupades al voltant de dues esglésies metropolitanas, que formen dues províncies eclesiàstiques. La seu de Tarragona té les seus sufragànies de Girona, Lleida, Solsona, Tortosa, Urgell i Vic; la seu de Barcelona té les seus sufragànies de Sant Feliu de Llobregat i de Terrassa. Els bisbes de les deu

diòcesis amb seu episcopal a Catalunya formen la Conferència Episcopal Tarraconense, constituïda l'any 1969 com a organisme intern de l'Església catòlica a Catalunya i presidida per l'arquebisbe de Tarragona.

D'altra banda, els fidels també poden vincular-se a moviments, congregacions religioses o prelatures.

Ritus relacionats amb el moment de la mort

- La reconciliació o penitència és el sagrament del perdó de Déu dels pecats comesos després del baptisme, confessats al sacerdot, i a través de l'absolució.
- La unció dels malalts és el sagrament en el qual els malalts i les persones grans són ungits amb l'oli sagrat per rebre la força de Déu davant la vellesa, la malaltia, en cas d'intervenció quirúrgica i davant la possibilitat de mort.
- Conjuntament amb la penitència i la unció dels malalts, en els moments previs a la mort es facilita el viàtic, la comunió, als pacients.

Altres

L'Església catòlica i la donació d'òrgans

Existeix un únic posicionament doctrinal al voltant de la donació d'òrgans?

El **catecisme de l'Església catòlica** ha establert quin és el posicionament oficial respecte a la donació (punt 2296):

«El trasplantament d'òrgans és conforme a la llei moral si els danys i els riscos físics i psíquics que pateix el donant són proporcionals al bé que es busca per al destinatari. La donació d'òrgans després de la mort és un acte noble i meritori, que ha de ser encoratjat com a manifestació de solidaritat generosa. És moralment inadmissible si el donant o els legítims representants no han donat el consentiment explícit [...]».

Arguments doctrinals que poden donar suport a la donació

L'**amor** als altres és el principi bàsic de comportament entre els catòlics, dins del qual se situa la donació d'òrgans. En aquest sentit, hi ha diverses cites bíbliques que poden ser oportunes:

- «Ell, que havia estimat els seus que eren al món, els estimà fins a l'extrem» (Joan, 13:1).
- «Doneu, i us donaran: us abocaran a la falda una bona mesura, atapeïda, sacsejada i curulla fins a vessar. Tal com mesureu sereu mesurats» (Lluc, 6:38).
- «Aquest és el meu manament: que us estimeu els uns als altres tal com jo us he estimat» (Joan, 15:12).

Posicionaments de personalitats destacades en favor de la donació

Papa Joan Pau II (2000): «Espero que els líders socials, polítics i educatius renovin el seu compromís de promoure una autèntica cultura de generositat i solidaritat. Cal sembrar en el cor de tothom, i especialment en el dels joves, una estima genuïna i profunda de la necessitat de l'amor fratern, un amor que pot expressar-se en l'elecció de donar els seus propis òrgans».

Papa Benet XVI (2008): «L'acte d'amor que s'expressa amb la donació dels propis òrgans vitals és un testimoni genuí de caritat que sap veure més enllà de la mort perquè sempre venci la vida».

Papa Francesc (2014): «La donació d'òrgans és un testimoni d'amor cap al nostre veí».

Arguments doctrinals que poden suposar un impediment per a la donació

El credo de l'Església catòlica estableix com el darrer dels seus principis la creença en la resurrecció de la carn. Això pot donar lloc a interpretacions, diferents de les oficials, que considerin la donació com una mutilació del cadàver que pot impedir o dificultar aquesta resurrecció.

Qüestions que cal tenir en compte a l'hora de manipular el cos

Altres qüestions que cal tenir en compte

Recursos

Guia sobre la donació d'òrgans i teixits i el cristianisme. Disponible a:
<https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptic-sobre-el-cristianisme-i-la-donacio-dorgans-i-teixits>.

ESGLÉSIES EVANGÈLIQUES

Introducció a les esglésies evangèliques/protestants

Origen

Les esglésies evangèliques o protestants són esglésies cristianes que tenen el seu origen històric en la Reforma protestant que va impulsar Martí Luter (1483-1546) durant el segle XVI. Cadascuna d'aquestes esglésies, unides en el que és fonamental, pot tenir una orientació doctrinal i una forma d'organització específiques.

En funció de la seva orientació doctrinal, les esglésies evangèliques es poden classificar en diverses famílies, com les que sorgeixen de la Reforma de Luter (luteranisme, calvinisme, anglicanisme, entre d'altres) i les que sorgeixen de la reforma radical (baptistes, metodistes i pentecostals, entre d'altres). En funció de la seva estructura organitzativa, es pot distingir entre esglésies de règim episcopal, presbiterià o congregacionalista.

Els termes *evangèlic*, *reformat* o *protestant* són vàlids per referir-se a una persona o a allò relatiu a les esglésies sorgides de la Reforma. D'altra banda, cal reservar el terme *evangelista* exclusivament per referir-se als autors a qui s'atribueixen, respectivament, els quatre Evangelis (Mateu, Marc, Lluc i Joan).

Les esglésies evangèliques són la segona confessió cristiana amb un nombre més alt de seguidors arreu del món, després del catolicisme.

Implantació a Catalunya

A Catalunya, els evangèlics també **són la segona confessió cristiana**, i es compten per desenes de milers. Les primeres esglésies evangèliques es van establir a Catalunya fa més de 150 anys. Bona part dels immigrants que han arribat a Catalunya en els darrers anys són protestants, sobretot entre els procedents d'Amèrica del Sud, de l'Àfrica subsahariana i de determinats països de l'est d'Europa.

Doctrina

La Reforma protestant es fonamenta en cinc principis bàsics, coneguts per la seva forma llatina:

- *Sola gratia*: la salvació només és possible per la iniciativa de la gràcia de Déu. Per tant, no es pot assolir a través dels possibles mèrits de la persona.
- *Sola fides*: la persona ha de tenir fe en Déu i en la seva voluntat de perdó envers la humanitat.
- *Sola scriptura*: l'única font de la doctrina i d'autoritat espiritual és la Bíblia. Per tant, el dictamen de cap persona no pot ser equiparat al missatge diví.
- *Solus Christus*: Jesucrist és l'únic mitjà per arribar a Déu. Entre Déu i les persones no hi ha cap altre intermediari que Jesucrist.
- *Soli Deo Gloria*: tota la glòria és només per a Déu. La salvació només s'obté a través de la seva voluntat.

A més, les esglésies evangèliques proclamen el sacerdocí universal dels fidels. És a dir, en el context evangèlic, el sacerdocí ministerial —el sacerdocí d'unes quantes persones escollides que es caracteritzen per ser intermediàries entre els éssers humans i Déu— deixa de tenir sentit. Tota persona pot tenir accés directe a Déu i, per la mateixa raó, tot cristià pot mantenir aquesta relació personal amb Déu sense intermediaris.

Finalment, també cal assenyalar que el lliure albir és també un concepte central per a les esglésies evangèliques. Recull la idea que els humans, creats a imatge de Déu, tenen la capacitat de prendre decisions lliurement i que, en conseqüència, són responsables de les seves accions i decisions davant de Déu.

Llibres sagrats i textos fonamentals

L'únic text que els evangèlics reconeixen com a sagrat és la Bíblia.

Autoritats religioses i persones consagrades al culte

En la majoria d'esglésies evangèliques la màxima autoritat religiosa és el pastor, que no és un intermediari entre Déu i els creients, sinó la persona que dirigeix la vida comunitària i el culte i que, en funció dels seus coneixements, pot proporcionar formació i consell espiritual. En una mateixa església hi pot haver diversos pastors, i sovint aquests pastors poden ser auxiliats per altres càrrecs dins de l'Església. El pastor també acostuma a presidir el Consell de Comunitat que està integrat pels laics que han estat triats per a aquesta funció.

Organització

És habitual que cada església evangèlica dugui a terme la seva activitat de manera molt autònoma, tot i que diferents esglésies que comparteixen una mateixa visió doctrinal poden unir-se bo i formant famílies denominacionals. La majoria d'aquestes famílies denominacionals tenen caràcter internacional, és a dir, són presents en diferents països.

Alhora, diferents esglésies també poden federar-se per defensar amb més força els seus posicionaments i interessos davant la societat. Així, a Catalunya, tradicionalment, les diferents entitats evangèliques s'han agrupat al si del Consell Evangèlic de Catalunya, creat el 1981. A Catalunya també hi ha algunes entitats que agrupen els pastors protestants, com l'AMEC (Associació de Ministres de l'Evangeli de Catalunya) o la COMEC (Confraternitat de Ministres de l'Evangeli de Catalunya).

Ritus més importants vinculats al moment de la mort

- En els moments pròxims a la mort pot haver-hi la voluntat de rebre acompanyament espiritual i de fer pregàries.

Altres

Les esglésies evangèliques i la donació d'òrgans

Existeix un únic posicionament doctrinal al voltant de la donació d'òrgans?

Les diferents esglésies evangèliques funcionen de manera autònoma i no responen a una única autoritat religiosa o doctrinal. No existeix, per tant, **cap posicionament** doctrinal vàlid per al conjunt d'aquestes esglésies amb relació a la qüestió de la donació d'òrgans. Tanmateix, la gran majoria de les esglésies evangèliques no només no s'hi oposen, sinó que també recomanen la donació entre els seus membres.

Arguments doctrinals que poden donar suport a la donació

L'**amor** als altres és el principi bàsic de comportament entre els evangèlics, dins del qual se situa la donació d'òrgans. En aquest sentit, hi ha diverses cites bíbliques que poden ser oportunes:

- «Ell, que havia estimat els seus que eren al món, els estimà fins a l'extrem» (Joan, 13:1).
- «Doneu, i us donaran: us abocaran a la falda una bona mesura, atapeïda, sacsejada i curulla fins a vessar. Tal com mesureu sereu mesurats» (Lluc, 6:38).
- «Estima el Senyor, el teu Déu, amb tot el cor, amb tota l'ànima, amb totes les forces i amb tot el pensament, i estima els altres com a tu mateix» (Lluc, 10:27).
- «Que no miri cadascú per ell, sinó que procuri sobretot pels altres» (*Carta als filipencs* 2, 4).
- «Aquest és el meu manament: que us estimeu els uns als altres tal com jo us he estimat» (Joan, 15:12).

Per als evangèlics, és fonamental el principi del **lliure albir**, d'acord amb el qual cada fidel té la responsabilitat d'escollir en consciència quin és el comportament que considera que millor s'ajusta al mandat diví.

Posicionaments de personalitats destacades en favor de la donació

Els líders d'algunes de les entitats més representatives del protestantisme a Catalunya donen suport públicament a les donacions de sang, òrgans, teixits.

Guia sobre la diversitat religiosa i la donació d'òrgans i teixits

Arguments doctrinals que poden suposar un impediment per a la donació

Qüestions que cal tenir en compte a l'hora de manipular el cos

Altres qüestions que cal tenir en compte

Recursos

 Guia sobre la donació d'òrgans i teixits i el cristianisme. Disponible a:
<https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptics-sobre-el-cristianisme-i-la-donacio-dorgans-i-teixits>.

Introducció a l'islam

Origen

L'islam és la religió revelada per Al·là (Déu) al profeta Muhàmmad a principis del segle VII dC.

Islam significa 'pau', 'salut', 'submissió' i 'lliurament a Déu' en àrab. El terme prové de l'àrab *muslim*, participi actiu del verb *aslama*, que significa 'lliurar-se' (a Déu).¹¹ Els fidels són anomenats *musulmans*, mentre que *islàmic* fa referència a allò relacionat amb aquesta religió (pregària, art, corrents, moviments, etc.). En canvi, habitualment es reserva el terme *islamista* per al corrent polític partidari de la implantació de la llei islàmica com a llei civil. L'islam és la segona religió en nombre de seguidors arreu del món, després del cristianisme.

Implantació a Catalunya

Actualment, a Catalunya, els musulmans són alguns centenars de milers. En nombre de centres de culte, són la **tercera confessió** amb més implantació al nostre país.

Doctrina

La doctrina de l'islam es fonamenta essencialment en els principis següents:

- La creença en Al·là com a Déu únic, misericordiós i totpoderós.
- La creença en els àngels: l'Alcorà parla dels àngels i diu que tots obeeixen Déu. L'islam creu que cada creient roman sota la custòdia de dos àngels que prenen nota de tots els seus actes.
- La creença en els llibres sagrats: hi ha llibres sagrats com la Torà, els Salmes i l'Evangelí (Injil), a més de l'Alcorà.
- La creença en els profetes: l'islam considera que Al·là ha enviat a cada poble un profeta. A l'Alcorà, per tant, hi trobem citats profetes com Adam, Noè, Abraham, Moisès o Jesús, entre molts altres. De fet, es creu que hi ha milers de profetes i que tots són musulmans. En qualsevol cas, Muhàmmad és considerat el darrer profeta, mitjançant el qual Déu va completar la seva revelació.
- La creença en el judici final: després de la fi del món, els humans s'hauran d'enfrontar al judici final, moment en què seran valorats els seus actes i en què, en funció del veredict de Déu jutge però també misericordiós, aniran al jardí (paradís) o al foc.
- La creença en el destí o en la predestinació, és a dir, que tot allò que succeeix depèn d'Al·là.

11 BRAMON, Dolors (2001). *Obertura a l'islam*. Barcelona: Ed. Cruïlla, Fundació Joan Maragall.

Llibres sagrats i textos fonamentals

El llibre sagrat dels musulmans és l'Alcorà, considerat revelat per Al·là a Muhàmmad. Un altre text fonamental en què es basen els musulmans és la sunna o tradició del profeta, un recull de dites i fets atribuïts a Muhàmmad.

Autoritats religioses i persones consagrades al culte

En l'islam sunnita, majoritari a Catalunya, no hi ha una autoritat consagrada. L'imam és la persona encarregada de presidir i dirigir les oracions, però no se'l considera un mitjancer entre l'home i Déu. Habitualment, però, l'imam porta a terme algunes tasques complementàries, com són la formació religiosa dels infants i dels adults, l'acompanyament a la mort o l'atenció religiosa individual.

Organització

Els musulmans de Catalunya s'agrupen al voltant d'oratoris, i aquests oratoris al seu torn s'agrupen en federacions. A Catalunya hi ha, entre altres entitats, les federacions següents: Unió de Comunitats Islàmiques de Catalunya, Federació Consell Islàmic de Catalunya, Federació Islàmica de Catalunya, Federació de Comunitats Musulmanes Africanes de Catalunya i Unitat de Coordinació de les Entitats Islàmiques.

A l'Estat espanyol, l'entitat que n'exerceix la representació oficial és la Comissió Islàmica d'Espanya, composta, entre d'altres, per la Unió de Comunitats Islàmiques d'Espanya (UCIDE) i per la Federació d'Entitats Religioses Islàmiques (FEERI). En tot cas, no tots els oratoris s'adscriuen necessàriament a una d'aquestes federacions. En l'àmbit internacional, no hi ha cap òrgan o entitat que agrupi i pugui representar el conjunt dels musulmans, si bé hi ha consells de savis que estableixen dictàmens sobre aspectes diversos de la vida dels musulmans.

Ritus més importants vinculats al moment de la mort

- Durant els moments abans de la mort, és habitual que els pacients musulmans o els seus familiars vulguin recitar fragments de l'Alcorà. Així mateix, desitjaran tombar el malalt sobre el seu costat dret i orientar el llit cap a la Meca.
- Just abans de morir, el malalt o alguna persona en nom seu pronuncia la *xahada*, la professió de fe islàmica.
- Un cop el pacient mor, és habitual que els musulmans vulguin estirar el cadàver completament i cobrir-lo amb una tela.
- Després de la defunció, la majoria de musulmans no voldran que el cos del difunt sigui tocat per cap persona del sexe contrari, llevat que pertanyin al seu entorn familiar més proper.

Altres

L'islam i la donació d'òrgans

Existeix un únic posicionament doctrinal al voltant de la donació d'òrgans?

No existeix una figura d'autoritat reconeguda pel conjunt dels musulmans. No hi ha, per tant, cap posicionament doctrinal vàlid per al conjunt d'aquestes comunitats amb relació a la qüestió de la donació d'òrgans.

Arguments doctrinals que poden donar suport a la donació

L'Alcorà estableix la defensa de la **vida humana** com la millor de les virtuts del creient:

- «I qui salvés una sola vida, fos com si hagués salvat la vida a la humanitat» (Alcorà, 5:32).

Així mateix, la doctrina islàmica dona una gran importància a les accions de **caritat** i, en general, a l'ajuda a aquells que es troben en situació de necessitat. Així, per exemple, els hadits del profeta diuen:

- «Aquell que dugui a terme una bona obra, la seva recompensa serà multiplicada per deu o fins i tot més» (Sahih Muslim).

Segons els ensenyaments islàmics, totes les persones neixen lliures d'acord amb la Fitrah, un estat natural de puresa. Això els permet prendre les seves **pròpies decisions** també en qüestions religioses:

- «Que no hi hagi coacció en matèria de religió, ni abús de força! El bon camí, ben orientat, amb bon guiatge, es distingeix molt clarament del mal camí, desencaminat» (Alcorà, 2:256).

Arguments doctrinals que poden suposar un impediment per a la donació

Alguns musulmans consideren que el cos pertany a Déu i que, per tant, les persones no tenim dret a decidir sobre el seu destí, tampoc una vegada mort. Aquest posicionament es basa en el versicle següent de l'Alcorà: «De Déu Al·là, serem per sempre. A Ell per sempre tornarem!» (2:156).

Alguns musulmans també consideren que l'extracció d'òrgans pot suposar un impediment per dur a terme el ritual funerari islàmic que inclou la rentada sencera del cos i el seu amortallament.

Posicionaments de personalitats destacades en favor de la donació

Islamic Fiqh Academy (1988): «Els òrgans del difunt es poden trasplantar a un pacient, quan la vida del receptor depèn del trasplantament, o si la continuació de les funcions corporals bàsiques del receptor depèn del trasplantament. Tanmateix, això depèn del consentiment del difunt, o dels seus familiars després de la seva mort, o d'una decisió presa pels líders de la comunitat musulmana si el difunt no està identificat o no té familiars propers».

Mohamed Sayed Tantawy, imam de la mesquita d'Al-Azhar (1989): «Les donacions d'òrgans entre persones vives estan permeses per consens dels juristes, tant si el destinatari és un seu parent o un desconegut, sempre que aquesta donació es consideri beneficiària per un metge de confiança [...]. Agafar òrgans del cos d'una persona morta per trasplantar-los a algú que ho necessita, sigui per salvar-li la vida o per curar-lo, està permès i aquesta sentència es basa [també] en el consens dels juristes».

Altres organismes consells d'experts musulmans també s'han manifestat a favor de la donació, com ara el Consell Europeu per la Fàtua i la Investigació, el Consell Superior de Savis d'Aràbia Saudita o els consells de fàtues de diversos països com Jordània, Kuwait, Egipte, Marroc, Algèria, etc.

Qüestions que cal tenir en compte a l'hora de manipular el cos

Altres qüestions que cal tenir en compte

Recursos

- ➔ AOUFI, R., GARCÍA AGUDO, R. (2018). *La donación de órganos en el Islam*. Alcázar de San Juan: Asociación Española de Hígado y Riñón. Disponible a: http://www.aehr.es/donacion_organos_islam.pdf.
- ➔ ALI, M. (2019). «Our Bodies Belong to God, So What? God's Ownership vs. Human Rights in the Muslim Organ Transplantation Debate». *Journal of Arabic and Islamic Studies*, 19, pàg. 57–80.
- ➔ Guia sobre la donació d'òrgans i teixits i l'islam. Disponible a: <https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptics-sobre-lislam-i-la-donacio-dorgans-i-teixits>.

TESTIMONIS CRISTIANS DE JEHOVÀ

Introducció als Testimonis Cristians de Jehovà

Origen

Testimonis Cristians de Jehovà és el nom amb què actualment es coneix l'entitat religiosa que va organitzar el ciutadà dels Estats Units Charles Russell l'any 1886.

Implantació a Catalunya

A Catalunya, actualment hi ha més de **30.000 membres** dels Testimonis de Jehovà.

Doctrina

Alguns dels principis en els quals es basa la doctrina dels Testimonis de Jehovà, i que els diferencien de la resta de tradicions religioses d'arrel cristiana, són:

- La no creença en la Trinitat: hi ha un sol Déu, Jehovà, i Jesús és el primer ésser que Déu ha creat; per tant, Jesús no és Déu, sinó la primera creació de Déu i fill unigènit de Déu; l'Esperit Sant no és un ésser que té entitat personal, sinó la força activa que Déu pot exercir.
- La creença en la imminència de la segona vinguda de Crist; no es tracta d'una vinguda física o en cos, sinó en la seva naturalesa espiritual.
- La creença en la resurrecció a la Terra de la major part de les persones mortes, de totes les èpoques, cultures i societats amb la possibilitat que visquin per sempre sobre la Terra convertida en un paradís. La creença que hi haurà 144.000 escollits que passaran a ser «cogovernants» al costat de Crist al cel.
- La creença que la mort és material. La negació de l'existència d'un infern al qual hagin d'anar les persones que no han estat salvades; el destí d'aquestes persones és la no-existència.
- De la interpretació bíblica que fan els Testimonis Cristians de Jehovà, se'n deriven alguns principis doctrinals que es tradueixen en pràctiques i comportaments quotidians específics. Així, basant-se en el precepte d'abstinència de sang, consideren que les transfusions de sang són pràctiques que vulnereu la voluntat de Déu. Això es tradueix en una negativa general a rebre transfusions de sang.
- La interpretació de la Bíblia els duu, també, a practicar la neutralitat política. Això els condueix no tan sols a no votar i a no jurar bandera, sinó també a oposar-se a fer el servei militar, a agafar armes i a col·laborar amb l'exèrcit en situacions de conflicte o de guerra declarada. En aquests casos, els Testimonis Cristians de Jehovà opten per un exercici radical de la no-violència i de l'objecció de consciència.

Llibres sagrats i textos fonamentals

El llibre sagrat dels Testimonis de Jehovà és la Bíblia, de la qual han elaborat una traducció pròpia a partir del text més antic disponible. Els Testimonis també dediquen bona part del seu temps a l'estudi d'altres llibres d'exegesi bíblica i de les revistes *La Torre de Guaita* i *Desperta'!*, que edita la mateixa organització.

Autoritats religioses o persones consagrades al culte

Entre els Testimonis de Jehovà no hi ha personal religiós com a tal, sinó únicament responsables de diferents nivells organitzatius. Allò que més s'hi podria assemblar és la figura de l'ancià, tot i que cal deixar clar que la seva tasca no és la de fer d'intermediari amb Déu, sinó únicament dirigir les reunions d'estudi que duu a terme cada congregació i interessar-se pel benestar espiritual dels fidels, així com liderar la predicació i l'ensenyament públics.

Organització

Els Testimonis de Jehovà afirmen que estan organitzats en una estructura jeràrquica, al capdamunt de la qual hi situen Crist i el mateix Déu. En aquesta estructura també hi tenen lloc els organismes següents:

- *Consell Rector*: comitè estable format actualment per deu membres ungits. És l'encarregat d'establir les directrius terrenals de l'organització.
- *Sucursal*: ens d'abast estatal, al capdavant del qual hi ha un comitè de sucursal, compost per diversos superintendents, que tenen un coordinador o president.
- *Circuit*: conjunt d'unes vint congregacions al capdavant del qual hi ha un superintendent de circuit.
- *Congregacions*: unitat bàsica d'organització dels Testimonis de Jehovà. Les congregacions es reuneixen durant la setmana a les sales del regne per estudiar la Bíblia, per predicar la fe, etc. Són dirigides pels ancians, tot i que també pot haver-hi servents ministerials que s'encarreguin de determinades àrees d'activitat. Els «publicadors» són aquells testimonis de Jehovà involucrats en les tasques de predicació i evangelització. Molt sovint, dues, tres o quatre congregacions utilitzen una mateixa sala del regne en dies alternatius.

Ritus més importants vinculats al moment de la mort

- No hi ha cap mena de ritu que calgui dur a terme en el moment de la mort.
- Posteriorment, si la família del difunt ho desitja, s'ofereix una explicació bíblica del que significa la mort, i es destaca l'esperança d'una futura resurrecció.
- L'enterrament és el que habitualment es faria per a qualsevol altra persona, sigui creient o no.

Altres

Els Testimonis Cristians de Jehovà i la donació d'òrgans

Existeix un únic posicionament doctrinal al voltant de la donació d'òrgans?

Els Testimonis Cristians de Jehovà han manifestat que no són contraris a la donació d'òrgans. Entenen que no hi ha res a la Bíblia que faci posar en dubte els beneficis de la donació d'òrgans, sigui de persones vives o mortes. En tot cas, la donació dels òrgans es considera una decisió estrictament personal.

En canvi, sí que mostren una clara oposició a la donació de sang.

Arguments doctrinals que poden donar suport a la donació

Els Testimonis de Jehovà consideren que la Bíblia no dona cap instrucció relativa a la donació d'òrgans i que, per tant, les decisions en aquest àmbit s'han de prendre **a títol individual**, basant-se en els sentiments de solidaritat amb el malalt i amor envers els altres.

Posicionaments de personalitats destacades en favor de la donació

No existeixen posicionaments.

Arguments doctrinals que poden suposar un impediment per a la donació

L'única limitació amb base bíblica, i, per tant, doctrinal, és que els trasplantaments s'han de dur a terme sense transfusions de sang.

Qüestions que cal tenir en compte a l'hora de manipular el cos

Altres qüestions que cal tenir en compte

Els Testimonis Cristians de Jehovà compten amb l'anomenat Comitè d'Enllaç amb els Hospitals, per ajudar a resoldre aquelles incidències que els afectin en l'àmbit sanitari.

Recursos

- ➔ «Los Testigos de Jehová: El desafío quirúrgico/ético». *The Journal of the American Medical Association (JAMA)*, volum 246, núm. 21 (27 de novembre de 1981), pàg. 2471-2472. Disponible a: <https://www.jw.org/es/biblioteca/libros/C%C3%B3mo-puede-salvarle-la-vida-la-sangre/Los-testigos-de-Jehov%C3%A1-El-desaf%C3%ADo-quir%C3%BArgico%C3%A9tico/>
- ➔ Guia sobre la donació d'òrgans i teixits i el cristianisme. Disponible a: <https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptics-sobre-el-cristianisme-i-la-donacio-dorgans-i-teixits>.

Introducció al budisme

Origen

El budisme es fonamenta en els ensenyaments que va transmetre Siddharta Gautama, Buda, entre els segles VI i V aC. Nascut a la ciutat de Lumbini (actual Nepal), es diu que va ser un príncep ric que es va transformar en un asceta després de conèixer el sofriment al qual s'enfrontaven els humans. Després d'un llarg període de meditació, va arribar a la il·luminació (alliberament del sofriment), moment a partir del qual es va dedicar a la difusió dels seus coneixements, especialment per la zona del nord-est de l'Índia.

Actualment, el budisme comprèn escoles doctrinals d'orientació molt diversa, tot i que podem identificar tres grans corrents budistes:

- *Theravada*: és el corrent més antic del budisme i sobretot està estès pel sud-est asiàtic. De vegades, també és anomenat Hinayana. Considera que la saviesa només s'aconsegueix a través de la meditació individual i, per això, considera que l'ideal de persona és l'*arhat*, el deixeble que per ell mateix intenta arribar al nirvana (alliberament de tot dolor i absència de tot sentit d'individualitat). El camí per arribar a la il·luminació és una tasca a la qual hom s'hi ha de dedicar a temps complet. Per aquesta raó, la millor vida possible per tal d'arribar a la il·luminació és la del monjo.
- *Mahayana*: aquest corrent va aparèixer al segle I dC, i fonamentalment s'ha estès per la Xina, el Japó, Corea i el Vietnam. Segons aquest corrent, per arribar al nirvana, la qualitat fonamental que hom ha de desenvolupar és la compassió. El destí de l'individu està vinculat al de tota la resta d'éssers vius, els quals no es poden dividir, de manera que cal que hom aprengui a sentir una profunda preocupació pel sofriment dels altres. El seu ideal de savi l'encarna la figura del *bodhisattva*, en el qual saviesa i compassió caminen de manera paral·lela.
- *Vajrayana*: corrent que es desenvolupa dins del budisme Mahayana a partir del segle III dC. També s'anomena *budisme tibetà*, ja que és bàsicament a la zona del Tibet on sobreviu aquest corrent del budisme. Aquest corrent parteix de la idea que el millor sistema per disciplinar la nostra ment i d'arribar a la il·luminació és seguir els tantres, uns textos que tracten temes com la mística, les pràctiques de meditació i els rituals.

El budisme és la quarta religió en nombre de seguidors arreu del món.

Implantació a Catalunya

Entre els budistes que hi ha a Catalunya, n'hi ha tant d'originaris de l'Extrem Orient com molts d'altres que són catalans d'origen i que n'han iniciat la pràctica a Catalunya.

Doctrina

La base de la doctrina budista es troba en el discurs de les *quatre nobles veritats*, pronunciat pel mateix Buda. Segons aquest discurs:

- La vida és essencialment sofriment.
- El sofriment prové del desig.
- Hom pot alliberar-se del sofriment bo i transcendent el desig.
- Per alliberar-se del sofriment cal seguir el *noble camí dels vuit passos*, segons els quals cal:
 - Coneixement correcte: cal adonar-se del caràcter mutable de totes les coses que ens envolten.
 - Intenció correcta: els actes han d'orientar-se a la recerca de la màxima saviesa.
 - Paraules correctes: cal parlar reflexivament, evitant les mentides i usant un llenguatge conciliador.
 - Acció correcta: cal seguir una conducta moral correcta, no s'ha de ferir altres éssers i no s'ha de prendre el que no és propi.
 - Ocupació correcta: la forma en què hom es guanya la vida no pot anar en contra dels principis morals propis.
 - Esforç correcte: cal esforçar-se de manera intel·ligent.
 - Atenció correcta: cal intentar aconseguir una atenció mental contínua.
 - Concentració o meditació correcta: cal aprendre tècniques de meditació, fonamentals per a l'alliberament de l'esperit.

El budisme postula que aquestes són les recomanacions que cal seguir per arribar al nirvana, l'extinció del sofriment i l'alliberament del cicle de renaixements al qual, segons la doctrina budista, està sotmès l'ésser humà. El karma és allò que determina el destí dels humans en les vides següents; aquest concepte fa referència en darrer terme a la llei de causa i efecte segons la qual les accions de cadascú tenen conseqüències en el futur. El karma condiciona si la persona arriba a l'alliberament, al nirvana, o bé si roman en el *samsara*, la roda de renaixements.

S'ha afirmat que el budisme és una religió a-tea ('sense Déu'), ja que Buda no parla de Déu. Alguns autors interpreten que aquest fet és un signe de respecte a la divinitat.

Llibres sagrats i textos fonamentals

No hi ha un únic text reconegut per totes les escoles budistes. Durant segles, els ensenyaments de Buda es van transmetre de manera oral fins que, cap a l'any 250 aC, van quedar fixats en el cànon pali o Tripitaka.

El Tripitaka és l'únic text de referència per al corrent Theravada. El Mahayana, en canvi, reconeix també centenars d'altres obres.

Per al budisme tibetà, les obres bàsiques són el Kanjur, que es correspon, a grans trets, amb el Tripitaka, i el Tanjur, que inclou un recull de sutres (textos que recullen els ensenyaments del Buda històric) i tantres (textos anònims de caràcter esotèric), així com extensos comentaris del Kanjur, i un recull de literatura exegètica i filosòfica.

Autoritats religioses i persones consagrades al culte

Tot i que en el budisme no hi ha pròpiament la figura d'un sacerdot, pren una gran importància la figura del mestre o guru, que en el cas del Tibet rep el nom de *lama*. Habitualment, aquests mestres són els encarregats de dirigir les meditacions i els rituals que es duen a terme, tot i que la seva presència no és sempre imprescindible.

Organització

No hi ha cap organització que agrupi tots els budistes del món. Fonamentalment, els budistes creen organitzacions de centres al voltant d'un determinat mestre.

A Catalunya hi ha, des de l'any 2007, la Coordinadora Catalana d'Entitats Budistes, que agrupa centres i organitzacions de corrents i de tradicions budistes diferents.

Ritus més importants vinculats al moment de la mort

- Durant els últims moments de la vida, és habitual que es recitin determinats textos sagrats budistes.
- Entre molts budistes és apreciat conservar la consciència en el trànsit cap a la mort, de manera que poden renunciar a determinats tractaments pal·liatius.
- Després de la defunció, moltes famílies budistes fan una meditació al costat del cos del difunt.

En alguns casos, els pacients budistes demanaran que el cadàver no sigui tocat durant el màxim temps possible (de manera ideal, durant 72 hores) ja que creuen que l'esperit no es desvincula del cos en el moment de la mort física i, per això, cal deixar-li temps per abandonar l'organisme de manera adequada.

Altres

El budisme i la donació d'òrgans

Existeix un únic posicionament doctrinal al voltant de la donació d'òrgans?

No existeix una figura d'autoritat reconeguda pel conjunt dels budistes. No hi ha, per tant, cap posicionament doctrinal vàlid per al conjunt d'aquestes comunitats amb relació a la qüestió de la donació d'òrgans.

Arguments doctrinals que poden donar suport a la donació

Per als budistes, especialment per als de tradició Mahayana, la compassió és un dels pilars de comportament. Els actes més elevats són aquells que contribueixen a alliberar altres persones del sofriment. En aquest sentit, la donació d'òrgans és plenament coherent amb l'ideal budista.

Un altre dels pilars de les creences budistes és el principi del «no aferrament». En aquest sentit, un «bon budista» tampoc no ha d'aferrar-se al propi cos.

Posicionaments de personalitats destacades en favor de la donació

Dalai Lama (2013): «La donació d'òrgans és una pràctica seriosa del dharma. És possible donar una part del fetge i del ronyó, ja que amb l'experiència moderna donar no significa sacrificar la seva pròpia vida». «És millor oferir el teu òrgan a persones pobres i necessitades que deixar-lo assecar en un taüt».

Arguments doctrinals que poden suposar un impediment per a la donació

Algunes tradicions budistes consideren que l'esperit d'una persona que ha mort pot trigar fins a tres dies a abandonar el cos. La manera en què es dugui a terme aquest trànsit pot afectar les seves reencarnacions futures i qualsevol manipulació indeguda del cos —com pot ser l'extracció d'òrgans— pot afectar negativament aquest esperit. Aquest és un dels motius que addueixen alguns budistes per rebutjar la donació.

Qüestions que cal tenir en compte a l'hora de manipular el cos

En cas que un budista —especialment els de tradició tibetana— accedeixi a la donació, és possible que expressi algunes prevencions pel que fa a la manera de manipular el cos. En aquest cas, hi ha la possibilitat de demanar assessorament a persones properes al difunt o als responsables d'algunes entitats religioses.

Altres qüestions que cal tenir en compte

Atès que diferents escoles budistes consideren que el cos conserva un cert grau de consciència després de la seva mort, és important que les discussions relatives a la donació no es duguin a terme davant del cos del difunt.

Recursos

- ➔ LIU, J. (2018). «Organ Donation after Death in Mahāyāna Buddhist Perspective». *The Journal of International Association of Buddhist Universities (JIABU)*, 11 (2), pàg. 104-119. Disponible a: <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/Jiabu/article/view/219899>. Disponible a: <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/Jiabu/article/download/219899/152138/709873>
- ➔ Guia sobre la donació d'òrgans i teixits i el budisme. Disponible a: <https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptics-sobre-el-budisme-i-la-donacio-dorgans-i-teixits>.

Introducció a les esglésies ortodoxes

Origen

L'Església ortodoxa és el conjunt de les esglésies cristianes fidels als set primers concilis ecumènics (trobadres de bisbes de tota l'Església entre els anys 325 i 787 de la nostra era), en comunió entre si i que atorguen una primàcia d'honor a Constantinoble.¹²

Les esglésies ortodoxes són les continuadores dels apòstols en la part oriental de l'Imperi romà. A partir dels quatre patriarcats històrics d'Orient (Constantinoble, Alexandria, Antioquia i Jerusalem), el cristianisme ortodox es va anar estenent per l'Àsia Menor i per l'Europa de l'est. Així, a partir del segle V, va començar una separació progressiva amb l'Església romana (catòlica), que es va consumir en cisma el 1054. A partir de la caiguda de Bizanci en mans dels turcs, l'Església es va conformar en múltiples esglésies autocèfals, és a dir, independents les unes de les altres, però amb la mateixa fe i en comunió entre si.

Implantació a Catalunya

La primera església ortodoxa a Catalunya es va fundar el 1974. Actualment hi ha parròquies dels patriarcats rus, romanès, serbi i búlgar, així com de l'Arquebisbat d'Atenes i de l'Església copta.

Doctrina

Els cristians ortodoxos creuen en un Déu únic que és Pare, Fill i Esperit Sant, i que ha estat revelat per Jesús, el Crist, el Fill de Déu. La doctrina ortodoxa es troba resumida en el credo (professió de fe) nicenoconstantinopolità (és a dir, el credo resultant de la doctrina definida expressament pels concilis ecumènics de Nicea i de Constantinoble). El conjunt de la doctrina va quedar fixat en els set primers concilis ecumènics, que són comuns amb l'Església catòlica romana.

Els assumptes que separen les esglésies ortodoxes i l'Església catòlica romana són principalment la discrepància sobre la supremàcia universal de la jurisdicció del papa de Roma i la qüestió doctrinal del *filioque*.¹³

12. *Ortodòxia* significa 'doctrina recta, veritable'. Si bé totes les esglésies es consideren a si mateixes veritables, les esglésies ortodoxes utilitzen aquesta denominació perquè no han creat més doctrina que l'acceptada en els set primers concilis ecumènics, és a dir, aquells concilis que es van celebrar abans de la separació entre l'Església catòlica romana i les esglésies ortodoxes.

13. L'Església llatina va incorporar al credo l'expressió *filioque* ('i del Fill') per dir que l'Esperit Sant procedeix del Pare i del Fill, expressió que, en el segle XI, fou clarament rebutjada pel patriarca de Constantinoble M. Cerulari.

Llibres sagrats i textos fonamentals

Els textos de referència són l'Antic Testament i el Nou Testament, més els textos patristics (dels pares de l'Església, és a dir, dels primers pensadors cristians).

Autoritats religioses i persones consagrades al culte

Les esglésies ortodoxes són d'àmbit jurisdiccional, i la principal autoritat depèn del reconeixement que tingui cada Església per part de les altres. Habitualment, la principal autoritat és un patriarca —títol de dignitat concedit als bisbes d'algunes esglésies importants— com és el cas de Constantinoble, Moscou, Romania, Sèrbia, Bulgària, etc., però en altres casos poden ser exarques —jerarques que governen un exarcato o territori administratiu de les esglésies ortodoxes— o, per exemple, l'arquebisbe d'Atenes per a l'Església grega.

Els preveres presideixen la divina litúrgia i poden administrar la majoria de sagraments. Els homes casats poden accedir al presbiterat, i els bisbes procedeixen de l'estament monàstic.

Organització

Les esglésies ortodoxes estan organitzades al voltant de diversos patriarcats i esglésies autocèfales: Constantinoble, Alexandria, Antioquia, Jerusalem, Moscou, Sèrbia, Romania, Bulgària, Geòrgia, Ucraïna, etc.

Les diferents esglésies ortodoxes són independents, malgrat que els patriarques es reuneixen en concili, i totes atorguen una primacia d'honor al patriarca de Constantinoble.

Les esglésies ortodoxes tenen una estructura jeràrquica, de manera que els diaques i els preveres estan sota l'autoritat del seu bisbe.

A Catalunya, hi trobem parròquies pertanyents a diversos patriarcats.

Ritus més importants vinculats al moment de la mort

- Alguns pacients desitjaran ser acompanyats espiritualment i rebre els sagraments, en especial, la unció dels malalts, la comunió, la confessió i el viàtic.
- També, en alguns casos, moguts per la devoció, poden demanar portar escapularis, crucifixos o medalles posades al coll o lligades als canells de la mà.

Altres

Les esglésies ortodoxes i la donació d'òrgans

Existeix un únic posicionament doctrinal al voltant de la donació d'òrgans?

No existeix un posicionament doctrinal únic de les diferents esglésies ortodoxes al voltant de la donació, però **diverses d'aquestes esglésies s'hi han manifestat a favor**.

Arguments doctrinals que poden donar suport a la donació

La donació és vista com un acte d'**amor** envers aquell que es troba en situació de necessitat i, per tant, és encoratjat per la majoria d'esglésies.

Posicionaments de personalitats destacades en favor de la donació

Església Ortodoxa Romanesa: «El trasplantament de teixits i òrgans és una de les principals formes de la pràctica mèdica contemporània, que transforma el sofriment en esperança de més vida. És una actuació de la ciència i de la pràctica mèdica que l'Església beneeix sempre que, mitjançant el trasplantament, es resolgui la crisi determinada per la manca d'altres solucions curatives i es torni la vida a la normalitat, sense elevar-la a una altra: ningú no hauria de matar perquè algú altre visqui».¹⁴

Arguments doctrinals que poden suposar un impediment per a la donació

Alguns ortodoxos poden mostrar reticències a la donació amb relació a la creença de la resurrecció de la carn. Això pot donar lloc a interpretacions que consideren la donació com una mutilació del cadàver que pot impedir o dificultar aquesta resurrecció.

Qüestions que cal tenir en compte a l'hora de manipular el cos

Altres qüestions que cal tenir en compte

Recursos

- ➔ Posicionament de l'Església Ortodoxa Romanesa sobre la donació d'òrgans. Disponible a: <https://patriarhia.ro/transplantul-de-organe-1451.html>
- ➔ *The holy synod of the church of greece bioethics committee. Basic positions on the ethics of Transplantations.* Disponible a: <http://www.bioethics.org.gr/en/Transplantations4I.pdf>
- ➔ Guia sobre la donació d'òrgans i teixits i el cristianisme. Disponible a: <https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptics-sobre-el-cristianisme-i-la-donacio-dorgans-i-teixits>.

14. *Transplantul de organe.* Consultable en línia: <https://patriarhia.ro/transplantul-de-organe-1451.html>

Introducció a l'hinduisme

Origen

L'origen de l'hinduisme se situa entorn de l'any 4000 aC, moment del qual daten els primers ensenyaments.

L'hinduisme agrupa un conjunt de creences i de pràctiques de característiques molt diverses, i és la tercera religió en nombre de seguidors arreu del món.

Implantació a Catalunya

A Catalunya, entre els practicants de l'hinduisme hi ha tant un important col·lectiu d'immigrants indis com nombrosos catalans d'origen.

Doctrina

L'enorme complexitat i riquesa internes de l'hinduisme fa que sigui difícil identificar una única doctrina que defineixi aquesta religió. Malgrat això, podem assenyalar algunes creences que comparteixen de manera generalitzada tots els grups hinduistes:

- L'univers està ordenat segons el dharma, un ordre d'origen diví que abasta qüestions de tipus ètic, social i cosmològic.
- L'existència de cada ésser humà està marcada pel seu karma, que pot ser més o menys pur en funció de quines hagin estat les seves accions (i les dels seus predecessors) en les seves vides anteriors.
- En morir, el cos humà desapareix, però no així l'ésser individual o *khjiva*, l'essència espiritual d'origen diví. El destí del *khjiva* està lligat al karma, de manera que, segons les accions que s'hagin dut a terme, l'ànima tornarà a renéixer en un nou organisme. Així, entra en el *samsara*, la roda de reencarnacions en la qual es troben tots els éssers del món físic. En canvi, si el karma és pur, l'ànima aconseguirà alliberar-se d'aquesta roda de reencarnacions i arribarà al *moksa*, l'estat d'unió amb la divinitat o el descobriment de la pròpia identitat eterna i no dual, segons les diferents escoles. Amb el descobriment de la pròpia identitat eterna, el *khjiva* queda alliberat de tot karma i arriba al *moksa*, l'alliberació.
- Els rituals religiosos tenen com a objectiu fonamental la purificació de la ment.
- El món evoluciona cíclicament: el temps està dividit en *kalpas*, que són cadascun dels períodes que hi ha entre la creació i la destrucció del món. Dins de cada *kalpa* es produeixen quatre edats o *yugas*, i l'època actual es troba en una edat de *kali-yuga*, una època de caos i confusió.

L'hinduisme reconeix l'existència d'una llarga llista de divinitats, malgrat que alguns corrents teològics assenyalen que en realitat totes aquestes divinitats no són més que emanacions d'una única deïtat suprema o *Ixvarà*. Entre totes aquestes divinitats

destaquen Brahma (el déu creador de l'univers), Vixnu (encarregat de la conservació) i Xiva (déu de la destrucció de l'univers). És també molt important la deessa, Devi o Xakti, amb molts rostres i noms, com Sarasvati, Lakxmi, Durga, etc. Aquestes divisions entre deïtats han comportat la creació de diferents escoles religioses.

Llibres sagrats i textos fonamentals

En general, hom divideix les obres sagrades de l'hinduisme en dos grups:

- *Sruti*: correspon a un grup d'obres que han estat escoltades en estat de meditació per alguns savis, els quals les han donades a conèixer a la resta de la humanitat. Entre aquestes obres hi ha el Rig-veda, el Yajur-veda, el Sama-veda i l'Atharva-veda, i inclouen les Upanishads, la part que tracta del coneixement de l'ésser.
- Entre aquestes obres hi ha els llibres següents: Veda, Upanishad, Brahmana i Aranyaka.
- *Smrti*: és un grup de textos que hom considera que han estat elaborats sota inspiració divina, però sense la mateixa autoritat que els textos *sruti*. Els principals títols de la literatura *smrti* són: Mahabharata, Ramayana i Purana.

Autoritats religioses o persones consagrades al culte

En l'hinduisme, la figura del guru o mestre té un paper central. El mestre s'encarrega d'orientar la vida espiritual del creient i li proposa les pràctiques que considera més adequades en cada moment.

Organització

Generalment, els hinduistes s'agrupen al voltant de la figura d'un guru, a partir de la qual es generen diferents organitzacions. No hi ha cap òrgan que coordini els hinduistes mundialment. A Catalunya, hi ha diverses entitats d'inspiració hinduista, que actuen de manera independent i a vegades sense tenir contacte entre si.

Ritus més importants vinculats al moment de la mort

- Entre molts hinduistes, el moment de la mort acostuma a anar acompanyat per la recitació de mantres i cants rituals per part de la família i els amics.
- Els moments anteriors a la mort poden anar acompanyats de diversos rituals. També és habitual que s'encenguin llums o flames al costat del pacient o que se li ofereixi aigua del Ganges per beure.
- Després de la defunció, el cos del difunt acostuma a ser tapat amb una tela.
- Hi ha col·lectius hinduistes que desitgen posar el cos del difunt a terra tan aviat com sigui possible, per simbolitzar el retorn del difunt a la terra.
- Algunes vegades, es col·loquen fulles de determinades plantes a la boca del difunt.

Altres

L'hinduisme i la donació d'òrgans

Existeix un únic posicionament doctrinal al voltant de la donació d'òrgans?

No existeix una figura d'autoritat reconeguda pel conjunt dels hinduistes. No hi ha, per tant, cap posicionament doctrinal vàlid per al conjunt d'aquestes comunitats amb relació a la qüestió de la donació d'òrgans.

Arguments doctrinals que poden donar suport a la donació

Per als hinduistes, una vegada la persona mor, el seu esperit abandona el cos i aquest cos no té **cap valor**:

- «De la mateixa manera que un home es treu un vestit vell i se'n posa un altre de nou, l'Esperit abandona el seu cos mortal per prendre'n un altre de nou» (Bhagavad Gita 2:22).

En les escriptures vàdiques hi té una importància cabdal el concepte de **daan**, la donació amb puresa de cor a aquell que es troba en situació de necessitat, sense voluntat d'esperar-ne res a canvi. Donar allò que tenim entre aquells que ho necessiten és una manera d'adorar la divinitat:

- «Aquell qui, reconeixent la unitat universal de l'Ésser, veu amb imparcialitat la mateixa essència en tots els éssers, solidaritzant-se amb ells tant en allò plaent com en allò dolorós; en veritat, aquest és el més gran dels ioguis» (Bhagavad Gita 6:32).
- «De totes les coses que es poden donar, donar el teu propi cos és infinitament la més valuosa de totes» (Manusmriti).

Cal tenir en compte conceptes com el de **seva**, el servei desinteressat als altres. En els textos sagrats hinduistes, el servei als altres és vist com una forma de desenvolupar habilitats espirituals similar a altres pràctiques com el ioga.

Posicionaments de personalitats destacades en favor de la donació

No existeixen posicionaments.

Arguments doctrinals que poden suposar un impediment per a la donació

Alguns col·lectius hinduistes de caràcter minoritari consideren que el cos s'ha d'incinerar sencer i això pot ser un impediment per a la donació. És, però, una posició amb poc suport doctrinal.

Qüestions que cal tenir en compte a l'hora de manipular el cos

Existeix un procediment de preparació del cos anterior a la incineració, que inclou la rentada. Tanmateix, habitualment aquesta rentada s'ha de dur a terme després de l'extracció dels òrgans.

Altres qüestions que cal tenir en compte

Recursos

- ➔ Guia sobre la donació d'òrgans i teixits i l'hinduisme. Disponible a: <https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptic-sobre-lhinduisme-i-la-donacio-dorgans-i-teixits>.

ESGLÉSIA ADVENTISTA DEL SETÈ DIA

Introducció a l'Església Adventista del Setè Dia

Origen

L'Església Adventista del Setè Dia és una organització cristiana creada l'any 1863 als Estats Units d'Amèrica i que té l'origen en el moviment religiós mil·lenarista iniciat per William Miller i continuat per Hellen White. Al món, el nombre d'adventistes supera els quinze milions de membres batejats.

El terme *adventista* prové del fet que una qüestió central en la doctrina de l'Església Adventista del Setè Dia és la «segona vinguda» de Crist a la Terra. És aquest èmfasi en la vinguda (adveniment) del Senyor el que acaba donant nom a aquesta Església, nom que destaca també l'observança del descans sabàtic, que commemora el descans del Creador, el setè dia de la creació.

Implantació a Catalunya

Actualment, el nombre d'adventistes que hi ha a Catalunya supera els **1.500 membres**.

Doctrina

En termes generals, la doctrina de l'Església Adventista és molt similar a la de les esglésies sorgides de la reforma protestant del segle XVI. Hi ha, però, algunes diferències significatives quant a la comprensió de les Sagrades Escripures:

- La negació de la immortalitat de l'ànima i de l'existència de l'infern. El retorn a la vida només es produirà en el moment de la segona vinguda de Crist a la Terra.
- L'observança del dissabte com a dia de repòs i d'adoració. Per als adventistes, el dissabte comença el divendres quan es pon el sol i finalitza quan es pon el sol el dissabte.
- La creença en un santuari celestial on Jesucrist atén i intercedeix per la humanitat en diferents fases, la darrera de les quals va començar l'any 1844. L'obra de redempció (salvació per mitjà de la passió i mort de Jesucrist) serà completada quan Crist torni a la Terra.
- La pràctica del delme, és a dir, la donació voluntària a l'Església d'una desena part dels ingressos.

Llibres sagrats i textos fonamentals

Per als adventistes, l'única font d'autoritat i de revelació és la Bíblia. Tanmateix, també confereixen molta importància a les obres de Hellen White, entre les quals cal destacar El camí a Crist i la sèrie El conflicte dels segles.

Autoritats religioses i persones consagrades al culte

Cada església o congregació està dirigida per un consell, del qual formen part el pastor (presideix el consell), els ancians, el primer diaca i els directors dels diferents departaments.

Les funcions que fan són les següents:

- *Pastor*: és el principal responsable de l'església local i s'encarrega de dirigir els cultes.
- *Ancians*: dirigents escollits per la comunitat entre els membres de més antiguitat o entre aquells als quals s'atribueix una vàlua especial. Col·laboren amb el pastor en l'acompliment de les seves tasques.
- *Diaques*: s'encarreguen de tenir cura del temple, conèixer les incidències que afecten els membres de l'església, donar ajuda als necessitats, etc.
- *Directors de departament*: coordinen les tasques assignades a cada departament. Els departaments més importants són: secretaria, tresoreria, escola sabàtica, societat de joves, menors, família, etc.

Organització

L'òrgan central de direcció de l'Església Adventista és l'Associació General, que té la seu a Washington i que està formada per un president i un consell executiu escollit cada cinc anys. Les diferents comunitats d'arreu del món s'agrupen en els àmbits continental, estatal i, a vegades, regional. Amb tot, avui dia no hi ha cap òrgan que formalment agrupi i coordini les esglésies adventistes de Catalunya.

Ritus més importants vinculats al moment de la mort

Altres

L'Església Adventista del Setè Dia i la donació d'òrgans

Existeix un únic posicionament doctrinal al voltant de la donació d'òrgans?

L'Església Adventista del Setè Dia **no ha emès un pronunciament explícit** respecte a la donació d'òrgans. Tanmateix, sí que s'ha pronunciat respecte a la cura d'aquells que s'estan morint. En aquest posicionament s'especifica que la persona que es troba en procés de morir —o una persona designada en nom seu— ha de prendre les seves pròpies decisions pel que fa a qualsevol decisió mèdica que l'afecta. En tot cas, **l'Església anima a fer-se donant** i gestiona diversos hospitals amb unitats especialitzades de trasplantaments.

Arguments doctrinals que poden donar suport a la donació

L'**amor** envers els altres i la **generositat** cap a aquells que es troben en situació de necessitat és un principi bàsic de comportament per als membres de l'Església Adventista del Setè Dia:

- «No neguis un favor a qui el necessita si és a la teva mà de fer-lo. Si ho tens a mà, no diguis a ningú: "Vés-te'n i torna, demà t'ho donaré"» (Proverbis, 3, 27-28).

Posicionaments de personalitats destacades en favor de la donació:

No existeixen posicionaments.

Arguments doctrinals que poden suposar un impediment per a la donació

Qüestions que cal tenir en compte a l'hora de manipular el cos

Altres qüestions que cal tenir en compte

Recursos

- ➔ Posicionament de l'Església Adventista del Setè Dia sobre la cura dels moribunds. Disponible a: <https://www.adventist.org/en/information/official-statements/statements/article/go/-/care-for-the-dying/>.
- ➔ Guia sobre la donació d'òrgans i teixits i el cristianisme. Disponible a: <https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptics-sobre-el-cristianisme-i-la-donacio-dorgans-i-teixits>.

ESGLÉSIA DE JESUCRIST DELS SANTOS DELS DARRERS DIES

Introducció a l'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies

Origen

L'any 1830, Joseph Smith Jr. va crear als Estats Units l'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies. Els membres d'aquesta Església són coneguts com a sants dels darrers dies o de l'Església de Jesucrist. Popularment també se'ls anomena mormons,¹⁵ tot i que ells consideren que aquest terme no és adequat.

Implantació a Catalunya

Actualment, aquesta Església compta amb més de **9.000 membres** a Catalunya.

Doctrina

Alguns dels postulats bàsics de l'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies són:

- La creença en la Trinitat (Déu Pare, Fill i Esperit Sant).
- La revelació divina contínua de Déu a profetes i apòstols.
- L'eternitat de les famílies.¹⁶
- El mil·lenarisme o creença en la segona vinguda de Crist.

Llibres sagrats i textos fonamentals

La doctrina de l'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies es fonamenta en la Bíblia i en el Llibre de Mormó, considerat un altre testament de Crist. Aquesta obra narra l'arribada a Amèrica, en primer lloc, d'un grup de persones que havien participat en la construcció de la Torre de Babel (vers l'any 2200 aC) i, posteriorment, d'un grup de jueus encapçalats per Lehi (cap a l'any 600 aC). També narra la visita de Crist a Amèrica després de la seva resurrecció, l'elecció de dotze deixebles i l'establiment de la seva Església.

15. Mormó és un dels considerats profetes americans per l'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies, al qual s'atribueix l'autoria del Llibre de Mormó. Posteriorment, el seu nom s'ha emprat per fer referència als membres d'aquesta Església.

16. Els matrimonis poden perdurar més enllà de la mort com a tals, sempre que, a més de casar-se per «matrimoni ordinari» hagin fet el ritual del «matrimoni segellat», que permet la unió de la parella després de la mort. El matrimoni segellat es pot dur a terme després de la mort física de la parella, segellant el matrimoni de manera pòstuma. De manera similar, el «baptisme per als morts» permet que els membres de l'Església bategin els seus avantpassats. En aquest sentit, es pot afirmar que, segons aquesta doctrina, les famílies poden ser eternes.

Autoritats religioses i persones consagrades al culte

Hi ha dos tipus de sacerdots:

- *Sacerdots d'Aaron*: tenen potestat per distribuir el sant sopar, preparar-lo, beneir i batejar.
- *Sacerdots de Melquisedec*: a part de les tasques dels sacerdots d'Aaron, també poden fer la confirmació, la unció dels malalts i les benediccions de guia i consol.

Organització

A escala mundial, l'Església és dirigida per un president i dos consellers (que constitueixen la Primera Presidència) i el Consell dels Dotze Apòstols. Les directrius establertes per aquests òrgans es porten a la pràctica a través dels anomenats *quòrums dels setanta*. Els homes que es troben en aquests grups s'encarreguen de dirigir l'Església en una àrea o en un àmbit més general. En tot cas, la tasca consisteix a aplicar sobre el terreny les decisions dels dotze apòstols i de la Primera Presidència.

Territorialment, l'Església s'organitza en estagues (circumscripcions), cadascuna de les quals agrupa de 2.000 a 4.000 membres aproximadament i està dirigida per un president d'estaca i dos consellers. Cada estaca està composta per un mínim de cinc barris, i cada barri és dirigit per un sacerdot, que anomenen *bisbe*. També hi ha unitats més petites, anomenades *branques*, que actuen sota la direcció d'un president de branca.

A Catalunya, hi ha tres estagues: la de Barcelona, la de l'Hospitalet de Llobregat i la de Lleida.

Ritus més importants vinculats al moment de la mort

- És possible que durant els moments anteriors a la mort hi hagi persones que vulguin que se'ls imparteixi una benedicció de salut o de consol.
- Després de la defunció, alguns membres de l'Església poden demanar vestir el difunt amb una roba cerimonial determinada.

Altres

L'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies i la donació d'òrgans

Existeix un únic posicionament doctrinal al voltant de la donació d'òrgans?

La posició oficial de l'Església és **donar suport a la donació d'òrgans** i de teixits i ofereix **llibertat** total als seus membres per actuar en aquest sentit.

El seu **Manual General** estableix que:

«La donació d'òrgans i teixits és un acte generós que sovint resulta en grans beneficis per a les persones malaltes. La decisió de donar un òrgan en vida a una altra persona, o de rebre un òrgan donat, s'ha de prendre amb assessorament mèdic competent i considerant-la amb esperit d'oració. La decisió d'autoritzar el trasplantament d'òrgans o teixits provinents d'una persona morta la prenen la persona o els seus familiars». ¹⁷

Arguments doctrinals que poden donar suport a la donació

D'acord amb el que estableix el Llibre de Mormó sembla clar que el destí de l'ànima no es troba afectat per allò que li passi al cos:

- «L'ànima serà restaurada al cos, i el cos a l'ànima; sí, i tot membre i conjuntura seran restablerts al seu cos; sí, ni un cabell del cap es perdrà, sinó que tot serà restablert a la seva pròpia i perfecta forma» (Ànima, 40:23).

Posicionaments de personalitats destacades en favor de la donació

La donació és una pràctica estesa entre els membres de l'Església a escala mundial i recolzada pels seus líders. En aquest sentit, cal destacar que el primer implant cardíac artificial es va fer en un hospital mormó.

Els líders locals de l'Església a Catalunya donen suport públicament a les donacions de sang, òrgans, teixits i es fan campanyes entre els membres de l'Església i la societat per participar-hi.

Arguments doctrinals que poden suposar un impediment per a la donació

Qüestions que cal tenir en compte a l'hora de manipular el cos

Altres qüestions que cal tenir en compte

17. Apartat 38.7.10 del Manual General de l'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies. Consultable en línia: https://assets.churchofjesuschrist.org/98/11/98117693393311ed8703eeeeeac1e47465ba0e161/general_ha ndbook_august_2022.pdf

Recursos

- ➔ *Manual General: Servir en la Iglesia de Jesucristo de los Santos de los Últimos Días* (apartat 38.7.10). Disponible a:
https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/general-handbook/38-church-policies-and-guidelines?lang=spa#title_number125.
- ➔ Guia sobre la donació d'òrgans i teixits i el cristianisme. Disponible a:
<https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptic-sobre-el-cristianisme-i-la-donacio-dorgans-i-teixits>.

Introducció a la Fe bahá'í

Origen

La Fe bahá'í és la religió dels seguidors de Bahá'u'lláh, el qual, en el segle XIX, es va proclamar missatger de Déu per a aquesta època.

Els bahá'ís creuen en la unitat de Déu, la unitat i unicitat de les religions i la unitat de la humanitat. Al món hi ha més de sis milions de bahá'ís.

Implantació a Catalunya

A Catalunya, actualment són al voltant d'un miler.

Doctrina

Podem resumir la doctrina bahá'í a partir dels principis següents:

- La unitat de Déu, la unitat de la religió i la unitat de la humanitat constitueixen els tres principis bàsics de la Fe bahá'í.
- Déu roman incognoscible en la seva essència. No obstant això, la seva paraula es dona a conèixer a través dels seus missatgers escollits.
- Déu és un, encara que la humanitat l'ha anomenat amb diferents noms.
- Déu ha revelat la seva paraula en cada període de la història a través d'éssers escollits, que els bahá'ís anomenen *missatgers de Déu*. Buda, Zoroastre, Abraham, Moisès, Jesús i Muhàmmad, entre d'altres, han estat manifestacions de Déu.
- Bahá'u'lláh és la manifestació de Déu per a la nostra època.

Així mateix, els bahá'ís reconeixen una sèrie de principis, entre els quals podem destacar: la unitat de la humanitat; la igualtat de l'home i de la dona; l'eliminació dels prejudicis; l'eliminació de la riquesa i la pobresa extremes; la recerca independent de la veritat; l'educació universal; la tolerància; l'harmonia entre la ciència i la religió, i l'elecció d'un idioma auxiliar universal.

Llibres sagrats i textos fonamentals

El llegat literari de Bahá'u'lláh inclou més de cent obres. Possiblement, els seus dos títols més destacats són el *Kitab-i-Aqdas* ('El llibre més sagrat') i el *Kitab-i-Iqan* ('El llibre de la certesa'). En el primer, s'hi descriuen les lleis que regeixen la Fe bahá'í, mentre que el segon és una exposició dels ensenyaments essencials sobre la naturalesa de Déu i de la religió.

Algunes altres obres especialment destacades són *Les paraules ocultes* i *Les set valls*.

Autoritats religioses o persones consagrades al culte

La Fe bahá'í no té persones consagrades al culte, sinó que les activitats de les comunitats bahá'ís estan regulades i supervisades per les institucions bahá'ís, especialment per les assemblees espirituals locals. Ningú no es dedica al proselitisme, perquè és una pràctica prohibida.

Organització

L'organització de la comunitat bahá'í s'estructura al voltant de dos tipus d'institucions. El primer tipus està format per institucions elegides democràticament destinades a prendre decisions respecte a la vida i els objectius de la comunitat: institucions com la Casa Universal de la Justícia i les assemblees espirituals d'àmbit local i nacional. El segon tipus està format per institucions de caràcter consultiu, la funció de les quals és assegurar la unitat de la fe i encoratjar les comunitats. Aquestes institucions són el cos de consellers i el cos dels seus auxiliars.

Ritus més importants vinculats al moment de la mort

Immediatament després de la mort, els membres de la comunitat bahá'í volen rentar el cos i embolcallar-lo amb un sudari. Per aquest motiu, és possible que es demanin espais per rentar el cadàver.

Altres

Per als bahá'ís, constitueixen textos d'autoritat els ensenyaments de Bahá'u'lláh, les interpretacions i els aclariments d'Abdu'l-Bahá i Shoghi Effendi, així com la guia que ofereix la Casa Universal de Justícia sobre qüestions no recollides a les Escripures Sagrades de la Fe.

La Fe bahá'í i la donació d'òrgans

Existeix un únic posicionament doctrinal al voltant de la donació d'òrgans?

Malgrat que les escriptures bahá'ís no contenen cap instrucció específica relativa a la donació d'òrgans, la Casa Universal de la Justícia ha respost a consultes de creients sobre la licitud de les donacions a partir d'una carta que Shoghi Effendi va emetre el 1946 i en la qual deia que no hi havia res en els ensenyaments bahá'ís que prohibís a un bahá'í deixar els ulls a una altra persona o per a un hospital, i va afegir que **semblava una cosa noble de fer**. La Casa de Justícia considera que aquesta declaració s'aplica igualment als cossos vius.

Pel que fa als òrgans rebuts d'una persona morta, en una carta de data 26 de juny de 1956, també escrita en nom seu, Shoghi Effendi va assenyalar:

«No hi ha res en les Ensenyances que impedeixi que un bahá'í pugui disposar el seu cos a la recerca mèdica després de la mort. Tanmateix, cal deixar clar que les restes han de ser enterrades eventualment i no cremades, ja que això és d'acord amb la llei bahá'í».

A més, en una carta de 1988 de la Casa Universal de la Justícia es va establir que:

«Els bahá'ís poden especificar en les seves voluntats que els seus cossos o òrgans dels seus cossos puguin ser donats als usos adequats de la ciència o la substitució d'òrgans o parts d'òrgans».

Arguments doctrinals que poden donar suport a la donació:

Els bahá'ís afirmen la **compatibilitat entre ciència i religió**. En aquest sentit, consideren que és una expressió externa de la realitat divina.

La **generositat** és un dels principis bàsics de comportament dels bahá'ís. En aquest sentit, Bahá'u'llah va establir:

- «Donar i ser generós són atributs meus. Bé estarà amb ell mateix aquell qui es guarneixi amb les meves virtuts».

Posicionaments de personalitats destacades en favor de la donació

Shoghy Efendi: «No hi ha res en els ensenyaments que prohibeixi a un bahá'í deixar els seus ulls a una altra persona o a un hospital; al contrari, sembla una cosa noble de fer» (Shoghi Effendi, *Llums de guia*, pàg. 290).

Shoghy Efendi: «No hi ha res en els ensenyaments en contra de deixar els nostres cossos a la ciència mèdica. L'únic que hauríem d'estipular és que no volem ser incinerats, ja que va en contra de les nostres lleis bahá'ís. Com que moltes persones fan arranjaments per deixar els seus cossos a la ciència mèdica per a la recerca, suggereix que pregunteu, sigui a través d'algun advocat amic o a través d'algun hospital, com podeu fer-ho, i després feu les disposicions necessàries al vostre testament, estipulant que desitgeu que el vostre cos es destini al servei de la humanitat en la mort, i que, essent bahá'í, demaneu que les vostres restes no siguin incinerades i que no siguin portades a més d'una hora de viatge des del lloc de la vostra mort. L'esperit ja no té connexió amb el cos després de marxar, però com que el cos va ser una vegada el temple de l'esperit, als bahá'ís se'ns ensenya que s'ha de tractar amb respecte» (Shoghi Effendi, *Llums de guia*, pàg. 201).

Arguments doctrinals que poden suposar un impediment per a la donació

Qüestions que cal tenir en compte a l'hora de manipular el cos

El precepte bàsic a l'hora de manipular els cadàvers és que han de ser tractats amb respecte, i en tot cas han de ser enterrats i no embalsamats ni cremats. La Fe bahá'í accepta, per exemple, que un fidel pugui donar el seu cos a la ciència, sempre que una vegada acabats els procediments de recerca, les restes mortals siguin enterrades a menys d'una hora de distància del lloc on es va produir la defunció o del lloc on s'ha dut a terme el procés mèdic.

Altres qüestions que cal tenir en compte

Recursos

- ZOHORI, ELIAS (1988). *El trono del espíritu, enseñanza bahá'ís sobre el cuerpo humano*. Terrassa: Editorial Bahá'í.

Introducció al sikhisme

Origen

La religió sikh va sorgir al segle XV a la regió índia del Panjab i considera que Déu es va revelar al guru Nanak Dev Ji (1469-1539). A Nanak el van succeir nou gurus més. El darrer d'aquests gurus, Gobind Singh, va establir com a guia etern i infal·lible de la comunitat sikh un llibre sagrat, anomenat *Guru Granth Sahib*, que fonamentalment recull un conjunt d'himnes i pregàries elaborats pels deu gurus sota la inspiració d'un únic esperit.

El sikhisme és la cinquena religió en nombre de seguidors arreu del món.

Implantació a Catalunya

Tot i que és una religió d'implantació recent, a Catalunya hi ha al voltant de **12.000 persones**, pràcticament totes procedents de l'Índia, que se'n declaren seguidores.

Doctrina

Els postulats bàsics del sikhisme són:

- La creença en un Déu únic i totpoderós, d'aparença incognoscible per als humans.
- L'acceptació de la idea de la reencarnació. Tanmateix, a diferència de l'hinduisme o del budisme, el sikhisme considera que els humans poden aconseguir l'alliberament de la roda de reencarnacions en el transcurs d'una sola vida.
- La creença en la llei del karma, allò que determina el destí dels humans d'acord amb les accions de cadascú en el passat.
- La idea que el «món sensible» (maya) no és tan sols una il·lusió, sinó, a més, una realitat on també es pot copsar la imatge de Déu.

Llibres sagrats i textos fonamentals

La doctrina sikh està recollida en un llibre sagrat anomenat *Guru Granth Sahib*. És considerat el guia etern i infal·lible de la comunitat sikh i, per tant, ningú no està autoritzat a introduir-hi cap mena de variació.

Autoritats religioses o persones consagrades al culte

En el sikhisme no hi ha cap figura semblant a la d'un sacerdot. El *granthi* és la persona que s'encarrega de llegir el *Guru Granth Sahib* al temple. Sovint també és qui s'encarrega de donar assistència religiosa als malalts en moments determinats.

La màxima autoritat de la comunitat sikh correspon al *jathedar*, la persona que s'ocupa de l'Akal Takht o tron etern, un temple situat a la ciutat d'Amrítzar (Panjab, Índia).

Organització

No hi ha una estructura jeràrquica que organitzi els sikhs que es troben arreu del món. Malgrat que en determinades àrees hi ha associacions de temples que han esdevingut molt poderoses, en principi, cada *gurdwara* és plenament independent.

Ritus més importants vinculats al moment de la mort

- És habitual que durant el moment de la mort un *granthi* o algun membre de la comunitat sikh acompanyi el malalt i resi determinades pregàries.
- Després de la defunció, els sikhs acostumen a voler rentar completament el cos del difunt i untar-li la boca amb mantega. Per aquest motiu és possible que sol·licitin un espai on rentar el cadàver.

Altres

Els sikhs, homes i dones, poden triar formar part de la *khalsa*, un orde religiosomilitar creat pel desè guru sikh, amb l'objectiu de preservar l'essència del sikhisme davant de qualsevol adversitat. Quan un sikh s'uneix a la *khalsa*, es duu a terme una cerimònia especial anomenada *amrit*. Els sikhs que han seguit aquesta cerimònia són anomenats *amritdaris*. Els *amritdaris* porten sempre uns elements rituals coneguts com les cinc K:

- *Kes*: cabells i barba sense tallar. Lligat a aquest compromís, els homes vesteixen un turbant per mantenir els cabells nets i cuidats.
- *Kanga*: una pinta de fusta.
- *Kachera*: un tipus específic de roba interior.
- *Kara*: un braçalet d'acer.
- *Kirpan*: una daga.

Alguns nens sikhs no es tallen els cabells i el porten recollits amb un monyo i coberts amb un tros de roba, anomenada *ramal*.

El sikhisme i la donació d'òrgans

Existeix un únic posicionament doctrinal al voltant de la donació d'òrgans?

Les autoritats sikhs **no s'han pronunciat** explícitament sobre la licitud des del punt de vista religiós de les donacions d'òrgans.

Arguments doctrinals que poden donar suport a la donació

El sikhisme tendeix a **treure importància al cos** una vegada ha mort:

- «El cos buit és espantós, quan l'ànima surt de dins»
(*Guru Granth Sahib*, P. 19, L. 7).

Compartir, l'**altruisme** i el **servei desinteressat** als altres —anomenat **seva**— és un dels pilars de la religió sikh. Hi ha nombrosos exemples en les escriptures sikhs que posen de manifest la importància de donar el millor de nosaltres mateixos en benefici dels altres. Aquests són mecanismes essencials per al progrés espiritual dels individus, que en darrer terme contribueixen a la seva il·luminació:

- «Centreu la vostra consciència en el vostre servei desinteressat i concentreu la vostra consciència en la Paraula del Shabad»
(*Guru Granth Sahib*, P. 110, L. 1).
- «A través del servei desinteressat, s'obté pau eterna. El Gurmukh s'absorbeix en la pau intuïtiva» (*Guru Granth Sahib*, P. 125, L. 19).
- «El servei desinteressat és el suport a la respiració de la vida dels Gurmukh»
(*Guru Granth Sahib*, P. 229, L. 18).

Posicionaments de personalitats destacades en favor de la donació

No existeixen posicionaments.

Arguments doctrinals que poden suposar un impediment per a la donació

Qüestions que cal tenir en compte a l'hora de manipular el cos

Els sikhs amritdari (aquells que han seguit un procés d'iniciació) acostumen a vestir cinc símbols anomenats «5 K», i que inclouen el fet de no tallar-se cap cabell. En la mesura que sigui possible, és important respectar aquests símbols mentre es manipula el cos.

Altres qüestions que cal tenir en compte

És habitual que els sikhs expressin reticències a acceptar la mort cerebral com a criteri per determinar el decés.

Recursos

- ➔ Guia sobre la donació d'òrgans i teixits i el sikhisme. Disponible a:
[https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptics-sobre-el-sikhisme-i-la-donacio-dorgans-i-teixits.](https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptics-sobre-el-sikhisme-i-la-donacio-dorgans-i-teixits)

Introducció al taoisme

Origen

Les diverses escoles de pensament xineses són sincrètiques i, per tant, podem considerar el taoisme com una religió, sempre que no la concebem com un corpus tancat i distingible de la resta de corrents de pensament. El taoisme és un conjunt de sistemes de creences que giren a l'entorn del concepte del tao, que s'acostuma a traduir per 'via' o 'camí'.

Implantació a Catalunya

A Catalunya hi ha poques entitats taoistes, que congreguen sobretot **població xinesa**, però en canvi estan molt esteses les associacions que difonen i practiquen algunes tradicions vinculades al taoisme, com l'acupuntura, el tai-txí i el fengshui.

Doctrina

Tao: el tao, com a entitat primordial i eterna, hi és abans que res. No té forma, no té límits, ni té nom. Tampoc no té pensament, acció, desig ni ego. De fet, els taoistes condemnen tot coneixement discursiu en introduir multiplicitat a l'ànima, quan cal aspirar a la unió, és a dir, la unió amb el tao, preservant-se dels sentits i les passions. Els sentits són considerats obertures per on s'escapa el tao si no és ben controlat, mentre que les passions i les emocions són causa d'exhauriment del poder vital i espiritual. El tao no és una divinitat (de fet, hi està per sobre), però és sens dubte objecte dels sentiments religiosos.

Qi: en la cosmologia xinesa, el qi és l'energia o substància energètica (literalment 'vapor', 'alè'), tant dels éssers humans (*zen qi*) com de la terra (*di qi*) i de l'univers (*tian qi*). Tot ésser viu posseeix el seu propi qi, que tendeix a reequilibrar-se. Quan aquest equilibri es perd, hi ha una malaltia i, per tant, cal introduir algun canvi per mantenir o guanyar el qi.

Cada persona té una part innata d'aquesta força vital, i ha de pretendre no dissipar-la amb activitat sensorial, sinó controlar-la, fer-la circular a través del sistema de meridians, incrementar-la i, d'aquesta manera, eixamplar així la vida (objectiu implícit de tot el taoisme). El sistema de meridians consisteix en el complex de canals i òrgans vitals per on circula l'energia, i és la base de tota la medicina xinesa. Acupuntura, herbes, alquímia interior, meditació, massatges, fengshui, respiració guiada, *fang-chung* (pràctiques sexuals), txi-kung, tai-txí i la resta d'arts marcial internes no són més que tècniques que a través de mecanismes diversos pretenen una circulació del qi més fluida.

Com els antics xinesos, entenen l'univers com un tot dinàmic, en constant canvi i transformació, dintre del qual hi ha l'home com un microcosmos, amb correspondència entre els seus òrgans i les parts de l'univers.

Divinitats: en el taoisme es lloen divinitats i el mateix *Tao te king* (o *Daodejing*) es pot interpretar amb divinitats i sense (encara que les traduccions occidentals acostumen a fer prevaldre aquesta última versió). De fet, el tao és tan genèric i insondable que les divinitats en representen una part o, millor dit, una fase. Així i tot, cada escola adora una sèrie de divinitats, que no sempre coincideixen amb les dels altres corrents, encara que hi tenen un paper afí. Els temples, per exemple, sempre estan dedicats a alguna divinitat, que alhora està subjecta a altres divinitats, dintre d'una complexa jerarquia divina.

Llibres sagrats i textos fonamentals

El *Daozang* (cànon taoista d'autor desconegut) es va iniciar amb l'emperador Groc (2698 aC). Trobem l'índex més antic de llibres sagrats en l'obra del mestre Ge Hong (283-363). El cànon actual data de la dinastia Ming (1368-1644) i consta de 5.485 exemplars. S'estima que avui hi ha més de deu mil llibres taoistes. En destaca el *Daodejing*, atribuït a Laozi (o Lao Tse), que la tradició situa entre els segles VII i VI aC.

Ritus més importants

El nucli de tot ritual taoista és l'ordre i l'harmonia en tots els nivells: el cosmos, la societat i la interioritat de les persones. Els rituals impliquen purificació, meditació i ofrenes a les deïtats. El ritual taoista més important és el *chiao*, un ritu de renovació còsmica, que al seu torn es compon de diversos rituals. Els rituals del temple es poden utilitzar per regular el qi i equilibrar el flux del *yin* i el *yang*, tant per part de les persones com de la comunitat. Inclouen pregàries, meditacions sobre talismans i cants i recitacions.

Autoritats religioses o persones consagrades al culte

Cada mestre crea la seva escola, i no hi ha cap autoritat que representi els taoistes o que esdevingui un referent per sobre dels altres.

Organització

Actualment hi ha dos grans corrents taoistes, *Quanzhen* i *Zhengyi*, que difereixen únicament en la pràctica. Si bé hi ha monestirs, la forma habitual d'organitzar-se és a partir de la relació mestre-deixeble. A casa nostra, els seguidors d'un mestre s'acostumen a agrupar en una associació.

Ritus més importants vinculats al moment de la mort

- El taoisme presta més atenció a la immortalitat que a una vida més enllà de la mort. A través de la pràctica taoista, la mort pot esdevenir una porta a la immortalitat i un alliberament del cos.
- Una sèrie de rituals serveixen per conjurar l'energia interior i aconseguir que protegeixi el cos.

Altres

El taoisme i la donació d'òrgans

Existeix un únic posicionament doctrinal al voltant de la donació d'òrgans?

No existeix una figura d'autoritat reconeguda pel conjunt dels taoistes. No hi ha, per tant, **cap posicionament** doctrinal vàlid per al conjunt d'aquestes comunitats amb relació a la qüestió de la donació d'òrgans

Arguments doctrinals que poden donar suport a la donació:

Laozi tendeix a restar importància al cos i a considerar-lo tan sols com una «closca» sense valor real. Alhora anima a actuar desinteressadament en favor d'aquells que ho necessiten:

- «No és el tao del cel com el dibuix d'un arc?
Fa baixar la part alta; puja la part que és baixa; disminueix la part que és redundant (convexa); omple la part que és insuficient (còncava).
El tao del cel és reduir el que és redundant i omplir el que és insuficient.
El tao de l'home, al contrari, és agafar d'allò insuficient i donar a allò redundant.
Qui pot agafar d'allò redundant i donar a allò insuficient?
Només qui té tao pot.
Per tant, el savi no fa hordes.
Com més ajuda els altres, més es beneficia a si mateix, més dona als altres, més s'obté a si mateix.
El tao del cel fa un bé, però mai no fa mal; el tao del savi actua, però mai no lluita» (*Daodejing*, cap. 77).

Posicionaments de personalitats destacades en favor de la donació

No existeixen posicionaments.

Arguments doctrinals que poden suposar un impediment per a la donació

En algunes escoles taoistes es considera que cal no tocar el cos del difunt durant set dies perquè l'*esperit* pugui abandonar-lo de la manera adequada.

Algunes visions tradicionals del taoisme consideren que l'extracció d'un òrgan pot suposar una disrupció en la forma en què flueix el *qi*. Es considera un intent d'alterar el curs natural de la vida i que, per tant, és quelcom antinatural.

Qüestions que cal tenir en compte a l'hora de manipular el cos

Altres qüestions que cal tenir en compte

Recursos

Introducció al judaisme

Origen

El judaisme és la religió del poble d'Israel i es fonamenta en el pacte entre Déu i Abraham narrat al llibre del Gènesi. Cal aclarir que els termes *jueu* i *israelita* es poden utilitzar com a sinònims, mentre que *israelià* fa referència a l'Estat d'Israel, creat el 1948.

Implantació a Catalunya

La comunitat jueva calcula que en actualment a Catalunya en són **uns 15.000**, molts d'ells originaris d'Amèrica del Sud i del Magrib. S'organitzen al voltant de diverses comunitats amb diferents orientacions doctrinals.

Doctrina

És difícil especificar amb poques paraules quina és la doctrina jueva. Al llarg dels segles, diverses persones han intentat sistematitzar les creences del judaisme. En aquest sentit, destaca la compilació de tretze preceptes morals o creences essencials bàsiques que va elaborar el gran pensador Maimònides (1138-1204):

- El món va ser creat per Déu i és dirigit per ell.
- Existeix un únic Déu.
- Déu no té un caràcter corporal.
- Déu és el principi i l'eternitat.
- Les oracions només poden ser dirigides a Déu, tot i que es poden dur a terme pregàries específiques per a determinades finalitats com el benestar de la humanitat o dels animals, la sequera, etc.
- Les paraules dels profetes són veritats.
- Moisès és el patriarca dels profetes de tots els temps.
- La Torà d'avui dia és la mateixa que Déu va lliurar a Moisès.
- La Torà és eterna i no està sotmesa a modificacions.
- Déu és omniscient.
- Déu premia els que segueixen els preceptes religiosos i castiga els que no ho fan.
- Un messies arribarà en el futur.
- Els morts ressuscitaran quan sigui voluntat de Déu.

En tot cas, els 613 preceptes o *mitsvot* establerts a la Torà constitueixen la base de la llei jueva.

En general, hom acostuma a distingir entre el judaisme ortodox (o tradicional), el conservador (o moderat) i el reformat (progressista o liberal). Les fronteres entre l'un i l'altre són imprecises. Les diferències provenen de la interpretació de la llei jueva de manera estricta (ortodoxos), flexible (conservadors) o adaptada a la societat (reformats). Aquestes diferències són més perceptibles en els rituals que caracteritzen els jueus: les

lleis alimentàries, l'ús de la llengua vulgar a la sinagoga, la igualtat entre homes i dones, el rigor en el compliment del sàbat, l'estatus dels conversos, etc.

Llibres sagrats i textos fonamentals

Tanakh: és el nom que els jueus donen a les Escriptures (que corresponen a les que els catòlics anomenen Antic Testament), que estan compartimentades en tres grans seccions: la Torà, que inclou els cinc primers llibres de la Bíblia (Gènesi, Èxode, Levític, Nombres i Deuteronomi), considerats divins, i especifica quines són les lleis per les quals s'ha de regir la vida dels jueus; els llibres dels Profetes o *Neviim*, i els altres Escrits o *Ketuvim*.

Talmud: és un recull de comentaris rabínics sobre els textos sagrats jueus. Està conformat per la *Mixnà* i la *Guemarà*.

Autoritats religioses i persones consagrades al culte

La màxima autoritat religiosa a l'interior d'una sinagoga és el rabí. El rabí no és un sacerdot sinó un erudit en la llei jueva. La seva tasca principal és proporcionar formació religiosa a les persones que assisteixen a la sinagoga. Eventualment també pot ser l'encarregat de fer la circumcisió dels infants i controlar la mort dels animals de manera ritual.

Organització

Els jueus s'organitzen fonamentalment al voltant de les sinagogues. Dins de cada sinagoga s'acostumen a constituir diversos grups destinats a atendre les diferents necessitats que es deriven de la llei jueva (alimentació, funerals, etc.). D'altra banda, internacionalment, sovint sorgeixen unions de diverses sinagogues que comparteixen una mateixa orientació doctrinal.

Ritus més importants vinculats al moment de la mort

- En els moments que precedeixen la mort, és probable que el pacient jueu demani ser acompanyat per un rabí, que resarà determinats salms i farà diversos rituals.
- Just abans de morir, el malalt o alguna persona en nom seu pronuncia la *shemà* Israel, la professió de fe dels jueus.
- Un cop mor la persona, és habitual que es vulgui estirar completament el cos i cobrir-li la cara amb una tela. Probablement no es voldrà deixar sol ni a les fosques. Habitualment la *hevrà qaddixà* (o 'germandat santa'), un grup existent en moltes sinagogues format per persones que s'ofereixen voluntàries per condicionar el cos dels difunts i fer les tasques d'acompanyament dels moribunds, s'encarrega de totes aquestes tasques.
- Després de la defunció d'una persona, és possible que els familiars desitgin fer l'enterrament de manera immediata i que no vulguin que es faci l'autòpsia del cos. A més, pot ser que algun familiar demani acompanyar el difunt constantment.

Altres

El judaisme i la donació d'òrgans

Existeix un únic posicionament doctrinal al voltant de la donació d'òrgans?

No existeix una figura d'autoritat reconeguda pel conjunt dels jueus, de manera que poden conïure múltiples interpretacions a l'hora de posicionar-se davant de determinades qüestions doctrinals.

Arguments doctrinals que poden donar suport a la donació

En el judaisme té una importància cabdal el principi anomenat *pikuach nefesh*, segons el qual la preservació de la **vida humana** passa per davant de qualsevol altre precepte religiós.

El Talmud estableix que salvar una vida és una bona obra equivalent a salvar tota la humanitat:

- «Aquell qui salva una vida, és com si hagués salvat l'univers sencer» (Talmud, *Pirke D'Rav Eliezer*, capítol 48).

Posicionaments de personalitats destacades en favor de la donació

A mitjans dels anys 80 el **gran rabinat d'Israel** es va pronunciar a favor de la donació i el propi Gran Rabí es va fer el carnet de donant.

Arguments doctrinals que poden suposar un impediment per a la donació

Algunes escoles jueves consideren que cal enterrar el cos íntegre per fer possible la seva posterior resurrecció.

Així mateix, algunes escoles jueves permeten la donació, però només si existeix una garantia que els òrgans serviran per salvar vides i no per a altres finalitats, com pot ser la recerca.

Qüestions que cal tenir en compte a l'hora de manipular el cos

Per als jueus és important enterrar el cos el més aviat possible. En aquest sentit, és important no retenir-lo més enllà del temps estrictament necessari.

En cas de dubtes sobre com tractar el cos, és aconsellable contactar amb la *hevrà qaddixà*, la germandat dins de les comunitats jueves encarregades del condicionament dels cadàvers.

Altres qüestions que cal tenir en compte

Les escoles més conservadores dins del judaisme no consideren que la fi de l'activitat cerebral suposi veritablement la mort de la persona, de manera que només accepten la donació quan es produeix la parada cardíaca.

Guia sobre la diversitat religiosa i la donació d'òrgans i teixits

L'estat d'Israel va aprovar l'any 2008 una llei que regula els trasplantaments. Això ha fet augmentar de manera sensible el nombre de persones que accepten la donació.

Recursos

- ➔ Guia sobre la donació d'òrgans i teixits i el judaisme. Disponible a:
<https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptics-sobre-el-judaisme-i-la-donacio-dorgans-i-teixits>.

RECURSOS

Bibliografia sobre la gestió de la diversitat religiosa

General

- DIPUTACIÓ DE BARCELONA (2006). *Multiculturalitat i dret de culte*. Barcelona: Diputació de Barcelona. Consultable en línia: <https://llibreria.diba.cat/cat/unclick/descargaebook.php?uid=533A30D3AC86F9219B93950229AB81EF8EC5E48FD7D6159502D1E892DFB6586C&c=63028&m=descarga>.
- DIVERSOS AUTORS (2015). *Duellum: no tan sols. Guia sobre celebracions funeràries de creences i conviccions*. Barcelona: Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós (AUDIR), Grup Mémora i Direcció General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya. Consultable en línia: https://afersreligiosos.gencat.cat/web/.content/02_que-oferim/recursos-gestio-diversitat-religiosa/serveis-funeraris/guia-celebracions-funeraries/Guia_celebracions_funeraries.pdf.
- DIVERSOS AUTORS (2016). *Manual para la gestión municipal de la diversidad religiosa*. 2a edició revisada. Observatorio del Pluralismo Religioso en España. Consultable en línia: https://www.observatorioreligion.es/upload/96/88/Manual_gestion_municipal.pdf
- GOMES FARIA, R.; HERNANDO DE LARRAMENDI, M. (2011). *Guía de apoyo a la gestión pública de la diversidad religiosa en el ámbito de la alimentación*. Observatorio del Pluralismo Religioso en España. Consultable en línia: https://www.observatorioreligion.es/upload/72/04/Guia_alimentacion.pdf.
- GRIERA I LLONCH, M. del M. (2011). *Diversitat religiosa i món local: una mirada a Europa*. Barcelona: Diputació de Barcelona. Consultable en línia: <https://llibreria.diba.cat/cat/unclick/descargaebook.php?uid=54DDC9DD29BF308E26F62670A26023DADBA3D560260E23DF6DE55D1968297806&c=63193&m=descarga>.
- SOBREVIA, X.; TORRADEFLOT, F. (2014). *Atenció religiosa al final de la vida: coneixements útils sobre creences i conviccions*. Barcelona: Obra Social La Caixa. Consultable en línia: <https://fundacionlacaixa.org/documents/2278030/2299512/atencio-religiosa-final-vida.pdf>.

Ètica, espiritualitat i serveis socials

- BENAVENT, E. (2013). *Espiritualidad y educación social*. Barcelona: UOC.
- ROMÁN MAESTRE, B. (2016). *Ética de los servicios sociales*. Barcelona: Herder.
- VILAR, J. (2013). *Cuestiones éticas en la educación social: del compromiso político a la responsabilidad en la práctica profesional*. Barcelona: UOC.

Guies per al respecte a la diversitat de creences

- GENERALITAT DE CATALUNYA (2008). *Guia per al respecte a la diversitat de creences en l'àmbit funerari*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia: <https://afersreligiosos.gencat.cat/ca/que-oferim/recursos-per-a-la-gestio-de-la-diversitat-religiosa/serveis-funeraris-i-cementiris/guia-per-al-respecte-a-la-diversitat-de-creences-en-lambit-funerari/> <https://afersreligiosos.gencat.cat/ca/que-oferim/recursos-per-a-la-gestio-de-la-diversitat-religiosa/serveis-funeraris-i-cementiris/guia-per-al-respecte-a-la-diversitat-de-creences-en-lambit-funerari/>.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2015). *Guia per al respecte a la diversitat de creences a la via pública*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia: https://afersreligiosos.gencat.cat/web/.content/02_que-oferim/recursos-gestio-diversitat-religiosa/via-publica/GUIA_RESPECTE_VIA-PUBLICA.pdf.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2015). *Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres educatius de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia: https://afersreligiosos.gencat.cat/web/.content/02_que-oferim/recursos-gestio-diversitat-religiosa/educacio/guia-escoles/guia_educatius_2015.pdf.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2015). *Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres penitenciaris de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia: https://afersreligiosos.gencat.cat/web/.content/02_que-oferim/recursos-gestio-diversitat-religiosa/centres-penitenciaris/guia_diversitat_religiosa_presons.pdf.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2015). *Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres sanitaris de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia: https://afersreligiosos.gencat.cat/web/.content/02_que-oferim/recursos-gestio-diversitat-religiosa/salut/guia-diversitat-creences/Guia_Creences_Centres_Sanitaris.pdf.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2018). *Guia per al respecte a la diversitat de creences als cementiris de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia: https://afersreligiosos.gencat.cat/web/.content/02_que-oferim/recursos-gestio-diversitat-religiosa/serveis-funeraris/guia-respecte-diversitat-cementiris/Guia_Cementiris_2018.pdf.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2019). *Guia per al respecte a la diversitat de creences en l'àmbit dels serveis policials*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia: https://afersreligiosos.gencat.cat/web/.content/02_que-oferim/recursos-gestio-diversitat-religiosa/serveis-policials/Guia_serveis_policials.pdf.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2021). *Guia per al respecte a la diversitat de creences als serveis socials bàsics de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia: https://afersreligiosos.gencat.cat/web/.content/02_que-oferim/recursos-gestio-diversitat-religiosa/serveis-socials/GUIA-Serveis-socials-basics-2021_DEFINITIVA.pdf.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2023). *Guia per al respecte la llibertat religiosa i de consciència en les relacions laborals*. Consultable en línia: https://afersreligiosos.gencat.cat/web/.content/02_que-oferim/recursos-gestio-diversitat-religiosa/relacions-laborals/guia-diversitat-creences-ambit-laboral.pdf.

Documents del Consell Assessor per a la Diversitat Religiosa

- CONSELL ASSESSOR PER A LA DIVERSITAT RELIGIOSA (2013). *La diversitat religiosa en les societats obertes: criteris de discerniment*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia: https://afersreligiosos.gencat.cat/web/.content/01_qui-som/consell-assessor/01-doc-cadr-cat.pdf.
- CONSELL ASSESSOR PER A LA DIVERSITAT RELIGIOSA (2015). *Acollir el foraster: l'hospitalitat com a deure i actitud espiritual*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia: https://afersreligiosos.gencat.cat/web/.content/01_qui-som/consell-assessor/03-doc-cadr-cat.pdf.
- CONSELL ASSESSOR PER A LA DIVERSITAT RELIGIOSA (2015). *L'aportació social de les tradicions religioses dins les societats obertes: les religions com a capital sociocultural*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia: https://afersreligiosos.gencat.cat/web/.content/01_qui-som/consell-assessor/02-doc-cadr-cat.pdf.
- CONSELL ASSESSOR PER A LA DIVERSITAT RELIGIOSA (2017). *El lloc de les tradicions religioses i espirituals en el país que volem: directrius*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia: https://afersreligiosos.gencat.cat/web/.content/01_qui-som/consell-assessor/04-doc-cadr-cat.pdf.
- CONSELL ASSESSOR PER A LA DIVERSITAT RELIGIOSA (2021). *Diversitat religiosa i mitjans de comunicació. Una expressió de la voluntat de diàleg*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia: https://afersreligiosos.gencat.cat/web/.content/01_qui-som/consell-assessor/05-doc-cadr-cat.pdf.
- CONSELL ASSESSOR PER A LA DIVERSITAT RELIGIOSA (2021). *La dignitat en les atencions funeràries a Catalunya*. Consultable en línia: https://afersreligiosos.gencat.cat/web/.content/01_qui-som/consell-assessor/06-doc-cadr-cat.pdf.

Bibliografia sobre les diferents confessions religioses

General

- BENTUÉ, A. (2006). *Déu i déus: història de les recerques religioses de l'home*. Barcelona: Claret.
- CAROD-ROVIRA, J. L. (ed.) (2015). *Les religions a Catalunya*. Lleida: Pagès Editors.
- Díez de Velasco, F. (2002). *Introducción a la historia de las religiones*. Madrid: Trotta.
- DIRECCIÓ GENERAL D'AFERS RELIGIOSOS. *Baròmetre de la religiositat i de la gestió de la seva diversitat*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia: <https://afersreligiosos.gencat.cat/ca/diversitat-religiosa/barometre/>.
- DIRECCIÓ GENERAL D'AFERS RELIGIOSOS. *Mapa religiós de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia: <https://afersreligiosos.gencat.cat/ca/diversitat-religiosa/mapa-religios-de-catalunya/>.
- ESTRUCH, J. (2015). *Entendre les religions. Una perspectiva sociològica*. Barcelona: Editorial Mediterrània.

- ESTRUCH, J.; GÓMEZ I SEGALÀ, J.; GRIERA, M. del M.; IGLESIAS, A. (2004). *Les altres religions: minories religioses a Catalunya*. Barcelona: Editorial Mediterrània.
- MELLONI, X. (2003). *L'U en la multiplicitat. Aproximació a la diversitat i unitat de les religions*. Barcelona: Editorial Mediterrània.
- POUPARD, P. (1998). *Diccionario de las religiones*. Barcelona: Editorial Herder.
- SMITH, H. (1995). *Las religiones del mundo*. Barcelona: Thassàlia.

Budisme

- ÁVILA, M. (2008). *Una ullada a les religions d'avui: l'hinduisme i el budisme*. Barcelona: Abadia de Montserrat.
- DíEZ DE VELASCO, F. (2013). *El budismo en España*. Madrid: Akal.
- LÓPEZ, D. S. (2009). *El Buddhismo: introducción a su historia y sus enseñanzas*. Barcelona: Kairós.

Església Adventista del Setè Dia

- VALLS ESTEBANELL, J. et al. (2003). *Compartiendo la esperanza. Cien años de Adventismo del Séptimo Día en España*. Madrid: Editorial Safeliz.

Església catòlica

- BADA, J. (2003). *Història del cristianisme a Catalunya*. Lleida: Pagès Editors.
- CONSELL PONTIFICI DE LA JUSTÍCIA I DE LA PAU (2005). *Compendi de la doctrina social de l'Església*. Barcelona: Editorial Claret.
- ESSLÉSIA CATÒLICA (2011). *Catecisme de l'Església catòlica*. Barcelona: Editorial Claret.

Esglésies orientals

- JANERAS, S. (2011). *Les esglésies orientals. Història, tradició espiritual i visió ecumènica*. Lleida: Pagès Editors.
- DíEZ DE VELASCO, F. (ed.) (2015). *Las iglesias ortodoxas en España*. Madrid: Akal.

Hinduisme

- VALLVERDÚ, J. (2006). *L'hinduisme*. Barcelona: Editorial UOC.
- SATYANANDA, S. (2013). *L'hinduisme*. Barcelona: Fragmenta Editorial.

Islam

- BRAMON, D. (2016). *L'Islam avui: alguns aspectes controvertits*. Barcelona: Fragmenta.
- GARRETA I BOCHACA, J. (2000). *Els musulmans de Catalunya: immigració i noves comunitats islàmiques*. Lleida: Pagès Editors.
- LÓPEZ BARGADOS, A.; LUNDSTEEN, M.; SOLÉ ARRARÀS, A. (2016). *La pràctica religiosa de les comunitats musulmanes de Barcelona, expressions i problemàtiques*. Barcelona: SAFI. Consultable en línia: https://www.catalunyareligio.cat/sites/default/files/1469796487informe_islamofobia_ajuntament_de_barcelona_20160727.pdf.
- MARÍN I TORNÉ, F. X.; BRAMON, D.; CABEZAS LÓPEZ, J. M. (2005). *Islam i Occident: diàleg de civilitzacions*. Barcelona: Edimurtra.

- MORERAS, J. (1999). *Musulmanes en Barcelona. Espacios y dinámicas comunitarias*. Barcelona: Edicions CIDOB.
- PALACIOS, J. (2009). *Coneixes els nostres veïns musulmans?*. Mataró: Associació Cultural Musulmana Al Ouahda / Associació Cultural Islàmica Annour. Consultable en línia: <https://www.tarragona.cat/serveis-a-la-persona/serveis-socials/observatori-social-de-la-ciutat-de-tarragona/fitxers/altres/eines-per-laccio/coneixes-els-nostres-veïns-musulmans>.

Judaisme

- BARNES, T. (2006). *Judaísmo: culto, festividades y ceremonias litúrgicas del mundo*. Madrid: San Pablo.
- ESTANYOL, M. J. (2002). *Judaisme a Catalunya, avui*. Barcelona: Editorial Pòrtic.

Protestantisme

- BAUBÉROT, J.; WILLAIME, J. P. (1996). *El protestantisme de la A la Z*. Rubí: Gayata.
- CAROD-ROVIRA, J. L. (2016). *Història del protestantisme als Països Catalans*. València: Tres i Quatre.
- CONSELL EVANGÈLIC DE CATALUNYA (2006). *El protestantisme en 100 paraules*. 1a ed. Barcelona: Publicacions del Consell Evangèlic de Catalunya.
- GRIERA, M.; CLOT, A. (2018). *El protestantisme a la ciutat de Barcelona. Retrat d'un col·lectiu heterogeni*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Sikhisme

- FARJAS, A. (2006). *Desh, Pradesh (el meu país, l'altre país): els panjabis a les comarques gironines*. Girona: Diputació de Girona.
- PÁNIKER, A. (2007). *Los sikhs*. Barcelona: Kairós.

Testimonis de Jehovà

- FONS I DUOCASTELLA, C.; LUQUE CAPELLES, B. (2008). «Els Testimonis de Jehovà: quan la fe truca a la porta». *Materials del Baix Llobregat*, 14, pàg. 59-64. Consultable en línia: <http://www.raco.cat/index.php/Materials/article/download/139907/327022>.
- IBARS SAMANIEGO, L. (2006). «Los Testigos de Jehová: algunas anotaciones». *Quaderns. Revista de l'Institut Català d'Antropologia*, 7. Consultable en línia: <http://www.antropologia.cat/antiga/quaderns-e/07/lbars.htm>.

Guies sobre donació i confessions religioses

- Guia sobre la donació d'òrgans i teixits i el cristianisme. Disponible a: <https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptics-sobre-el-cristianisme-i-la-donacio-dorgans-i-teixits>.
- Guia sobre la donació d'òrgans i teixits i l'islam. Disponible a: <https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptics-sobre-lislam-i-la-donacio-dorgans-i-teixits>.
- Guia sobre la donació d'òrgans i teixits i el budisme. Disponible a: <https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptics-sobre-el-budisme-i-la-donacio-dorgans-i-teixits>.
- Guia sobre la donació d'òrgans i teixits i l'hinduisme. Disponible a: <https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptics-sobre-lhinduisme-i-la-donacio-dorgans-i-teixits>.
- Guia sobre la donació d'òrgans i teixits i el sikhisme. Disponible a: <https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptics-sobre-el-sikhisme-i-la-donacio-dorgans-i-teixits>.
- Guia sobre la donació d'òrgans i teixits i el judaisme. Disponible a: <https://trasplantaments.gencat.cat/ca/detall/article/Triptics-sobre-el-judaisme-i-la-donacio-dorgans-i-teixits>.

CONTACTES

Administracions públiques

- Organització Catalana de Trasplantaments (OCATT) del Servei Català de la Salut: <https://trasplantaments.gencat.cat>
- Direcció General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya: <https://afersreligiosos.gencat.cat>

Entitats de diàleg interreligiós

- Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós: www.audir.org
- Grup de Treball Estable de Religions: www.grupdereligions.org

Entitats religioses

Budisme

- Coordinadora Catalana d'Entitats Budistes: <https://www.ccebudistes.org>

Església Adventista del Setè Dia

- Església Adventista del Setè Dia a Catalunya: <https://adventista.cat>

Església catòlica

- Conferència Episcopal Tarraconense: www.tarraconense.cat

Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies

- Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies: <https://www.churchofjesuschrist.org/?lang=spa>

Esglésies orientals

- Església Ortodoxa Espanyola: <http://www.iglesiaortodoxa.es>
- Església Ortodoxa Romanesa: www.bisericabarcelona.es

Fe bahá'í

- Comunitat Bahá'í de Barcelona: <https://bahaibarcelona.org>

Hinduisme

- Comunitat Advaitavidya: <https://advaitavidya.org/ca/advaitavidya>
- Fundació per la Consciència de Krishna: <https://www.krishnabcn.com>

Islam

- Unió de Comunitats Islàmiques de Catalunya (UCIDCAT): <https://www.islamcat.org>

Judaisme

- Comunitat Israelita de Barcelona: www.cib.cat

Protestantisme

- Consell Evangèlic de Catalunya: www.consellevangelic.cat

Sikhisme

- Sikhs de Catalunya: <https://sites.google.com/view/sikhscatalans>

Testimonis de Jehovà

- Testimonis Cristians de Jehovà: <https://www.jw.org/cat>

decide to donate life

決定捐出生命

décidez de donner votre vi

命を捧げることを決意

erabaki bizitza oparitzea

decídete a doar vida

जीवन दान करने का फैसला

beschließen, Leben zu spenden

জীবন দান করার সিদ্ধান্ত নিন

odlučiti darovati život

생명을 기부하기로 결정

decide donar vida

αποφασίσει να δώσει ζωή

memutuskan untuk menderma nyawa

زندگی عطیہ کرنے کا فیصلہ کرتا ہے۔

whakatau ki te koha ora

амьдрал хандивлахаар шийдсэн

bestemmer seg for å donere liv

ඒදහින ඩෙප්ලිකාච්චිත

kuamua kuchangia maisha

решить пожертвовать жизнью

உயிர் தானம் செய்ய முடிவு

hayatını bağışlamaya karar ver

nquma ukunikela ngokuphila

quyết định hiến mạng sống

يقرر التبرع بالحياة

decideix donar vida

